

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΠΑΤΡΩΝ
UNIVERSITY OF PATRAS

ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

ΜΕΛΕΤΗ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΚΑΙ
ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ
ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
(2000-2017)

ΜΕΛΕΤΗ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΚΑΙ
ΔΙΑΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΤΩΝ

Ζερβογιάννης Γεώργιος

Σολδάτος Αλέξανδρος

Επιβλέπων καθηγητής: Παναγόπουλος Αναστάσιος

2019

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η παρούσα πτυχιακή εργασία εκπονείται, καταβάλλοντας μια συνολική προσπάθεια συλλογής, επεξεργασίας δεδομένων, πληροφοριών και γενικότερα στοιχείων με σκοπό να γίνει εμβάθυνση στο θέμα, το οποίο είναι η « Μελέτη εξέλιξης και ανάπτυξης του τουρισμού στην Ελλάδα (2000-2017)». Η πραγματοποίηση της έρευνας αυτής αποτελεί την τελική προσπάθεια της ακαδημαϊκής πορείας δύο φοιτητών τόσο για την απόκτηση γνώσεων, όσο και για την εκμάθηση τεχνικών και πρακτικών. Εστιάζοντας στην άνθιση και στην πορεία εξέλιξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού, όπως είναι ο αθλητικός και ο θαλάσσιος τουρισμός, ο αγροτουρισμός, επιχειρείται να διεξαχθεί ένα πόρισμα για το αν στο διάστημα αυτό μεταξύ του 2000 και του 2017 έχει σημειωθεί καθοδική ή ανοδική πτώση.

Η εκπόνηση της έρευνας θα ήταν αδύνατη δίχως τη συμβολή του επιβλέποντος καθηγητή μας, Παναγόπουλου Αναστάσιου και δίχως τους ξενοδόχους που με προθυμία συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο που είχε συνταχθεί στο πλαίσιο αυτής της εργασίας

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στο πλαίσιο της προκείμενης εργασίας θα μελετηθεί η πορεία και η εξέλιξη του τουρισμού στην Ελλάδα στο διάστημα μεταξύ του 2000 έως και το 2017. Αρχικά θ' αναφερθούν κάποιες λέξεις κλειδιά, που θα χρησιμοποιηθούν ευρέως κατά την συγγραφή της εργασίας και θα δοθούν εν συντομία οι ορισμοί τους. Έπεται πίνακας περιεχομένων, ο οποίος περιλαμβάνει όλες τις ενότητες που θ' αναλυθούν εκτενώς και συντομογραφίες ορισμένων βασικών όρων και οργανισμών για τους οποίους θα γίνει λόγος. Εν συνεχεία, γίνεται μία εισαγωγή, προκειμένου να οριστούν βασικές έννοιες, όπως ο τουρισμός και ακολουθεί μία σύντομη ιστορική αναδρομή, με εναρκτήριο σημείο τις απαρχές εμφάνισης του τουρισμού έως και τη μορφή που έχει πάρει στην εποχή που διανύουμε. Το κυρίως θέμα εστιάζει στην πορεία του τουρισμού στην Ελλάδα, αναλύοντας την τουριστική κατάσταση της Ελλάδας μετά την τουρκοκρατία και έπειτα συγκεκριμενοποιεί περισσότερο το χρονικό πλαίσιο αναφοράς, χωρίζοντας την πορεία του τουρισμού της Ελλάδας, σε ενότητα όπως αυτή των « προ-κρίσεων» και σε αυτή « από το 2008 και μετά». Ακολουθεί ενότητα, που επικεντρώνεται στις εναλλακτικές μορφές τουρισμού στην Ελλάδα ενώ παρακάτω γίνεται εκτενής ανάλυση των μορφών αυτών τόσο ως ξεχωριστές μεταβλητές, όσο και ως αλληλένδετες, καθώς η μία ασκεί επιρροή στην άλλη, όπως στην περίπτωση του θαλάσσιου τουρισμού με τον αθλητικό και του αγροτουρισμού με τον οινοτουρισμό. Τέλος, πριν την παράθεση της βιβλιογραφίας, προηγούνται τα συμπεράσματα ή αλλιώς τα πορίσματα από την προκείμενη έρευνα και επιχειρείται η απαρίθμηση των τουριστικών κρίσεων που κλήθηκε ν' αντιμετωπίσει η Ελλάδα από την περίοδο της δικτατορίας έως και τον 21^ο αιώνα, καθώς και η στάση της απέναντι στη διεθνή οικονομική κρίση και οι συνέπειες, είτε αρνητικές είτε θετικές που επιφέρει η τουριστική δραστηριότητα.

ABSTRACT

In the context of this work, the course and development of tourism in Greece will be studied between 2000 and 2017. Initially, a brief definition will be given of some key words that will be widely used in this thesis. There is a table of contents, in which all sections will be extensively analyzed and it also contains abbreviations of some basic terms and entities that will be discussed. An introduction is then made to define basic concepts, such as tourism, followed by a brief historical retrospection, starting with the beginnings of tourism to the form it has taken in the era we are currently in. The main theme focuses on the course of tourism in Greece, analyzing the tourist situation of Greece after the Ottoman domination, and then specifying the time frame of reference, dividing the course of Greek tourism into sections such as that of "pre-crisis" and "From 2008 onwards". There follows a section that focuses on alternative forms of tourism in Greece, and an extensive analysis of these forms is presented as both separate variables and as interrelated, as one exercises influence on the other as in the case of maritime tourism with sports and agro tourism with wine tourism. Finally, before the bibliography is presented, the conclusions or the findings of this research are preceded where it is attempted to list the tourist crises that Greece has been called upon to face from the dictatorship to the 21st century, as well as Greece's stance to the international economic crisis and the negative or positive consequences of the tourist activity.

ΛΕΞΕΙΣ- ΚΛΕΙΔΙΑ

Εσωτερικός τουρισμός: η μετακίνηση ατόμων στο εσωτερικό της χώρας όπου διαμένουν μόνιμα, για οικογενειακούς, επιχειρηματικούς, εμπορικούς, ψυχαγωγικούς, αθλητικούς, καλλιτεχνικούς λόγους, για συνέδρια όπως επίσης και για λόγους υγείας, από την οποία προκύπτουν οικονομικές δραστηριότητες¹

Εξωτερικός τουρισμός: η μετακίνηση ατόμων από τη χώρα όπου διαμένουν μόνιμα σε άλλη χώρα για τους ίδιους λόγους που μετακινούνται στο πλαίσιο του εσωτερικού τουρισμού και παράγοντας την ίδια οικονομική δραστηριότητα.²

Εθνικός τουρισμός (national tourism): το σύνολο του εγχώριου και του εξερχόμενου τουρισμού

Διεθνή τουρισμό (international tourism): το σύνολο του εισερχόμενου και του εξερχόμενου τουρισμού

Ατομικός τουρισμός: βασικό του χαρακτηριστικό αποτελεί η ανεξάρτητη ατομική οργάνωση και εκτέλεση του ταξιδιού εκ μέρους των τουριστών.

Μαζικός τουρισμός: διακρίνεται σε παραδοσιακό ή συμβατικό τουρισμό και είναι άρρηκτα συνδεδεμένος με τη αύξηση των εισοδημάτων και από τον 20ό αιώνα άρχισε ν' αποτελεί κοινωνικοοικονομικό φαινόμενο.

Εναλλακτικός τουρισμός (alternative tourism): αποτελεί το σύνολο των διαφορετικών μορφών τουριστικών δραστηριοτήτων που αποσκοπούν σε διαφορετικό τρόπο ψυχαγωγίας, με σεβασμό παράλληλα στην περιβαλλοντική προστασία.

Μορφές εναλλακτικού τουρισμού: αποτελούν τα πεδία εφαρμογής του εναλλακτικού τουρισμού, όπως ο θαλάσσιος, τουρισμός, ο τουρισμός υγείας³, ο οικοτουρισμός, ο θρησκευτικός τουρισμός, ο αγροτουρισμός, ο οινοτουρισμός, ο θαλάσσιος και αθλητικός τουρισμός, ο πολιτιστικός, ο φυσικός, ο οικολογικός, ο κοινωνικός, ο γεωτουρισμός.

Θαλάσσιος τουρισμός: Ο θαλάσσιος τουρισμός αναφέρεται στο σύνολο των τουριστικών δραστηριοτήτων που αναπτύσσονται στο θαλάσσιο χώρο και στις ακτές μιας περιοχής υποδοχής τουριστών.⁴

¹ Βενετσανοπούλου Γ. Μάρω, Η Κρατική Συμβολή στον Τουρισμό, Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού, Ιστορική Εξέλιξη - Θεσμικό Πλαίσιο, Εκδ. Interbooks, Αθήνα 2006

² «»»»

³ Dubai Promotes Medical Tourism, <http://www.prlog.org/10379164-dubai-promotes-medicaltourism.html> & <http://www.doctor-dubai.com>,

⁴ <http://altertourism.gr/morfes-tourismou/thalassios-tourismos>

Αθλητικός τουρισμός: υπάγεται στην κατηγορία των εναλλακτικών μορφών τουρισμού και η αθλητική δραστηριότητα αποτελεί το βασικό κίνητρο μετακίνησης, ενώ το τουριστικό στοιχείο ενισχύει τη συνολική εμπειρία.⁵

Οινοτουρισμός: «...Μορφή τουρισμού ειδικών ενδιαφερόντων (Special Interest Tourism), που σχετίζεται με την επίσκεψη σε οινοποιεία, αμπελώνες, εκθέσεις οίνου, οινικά φεστιβάλ και συναφείς εκδηλώσεις, με τη γευσιγνωσία και την αγορά οίνου ή αμπελοοινικών προϊόντων στον τόπο παραγωγής, καθώς και με το σχεδιασμό και την παροχή υπηρεσιών φιλοξενίας και εμπειριών αναψυχής, επιμόρφωσης ή πολιτισμού με κεντρικό άξονα τον οίνο».⁶

Αγροτουρισμός: αποτελεί μια ειδική μορφή Τουρισμού Υπαίθρου, η οποία συνίσταται στο σύνολο των δραστηριοτήτων που συνδέονται με την αγροτική παραγωγή και το πολιτιστικό περιβάλλον των αγροτικών περιοχών, τις αγροτικές ασχολίες, τα τοπικά προϊόντα, την παραδοσιακή κουζίνα και τοπική γαστρονομία, καθώς και την παροχή υπηρεσιών φιλοξενίας και εστίασης σε χώρους ενοποιημένους ή μη με αγροτικές εγκαταστάσεις.⁷

Ειδικές μορφές τουρισμού: αποτελούν οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού, οι οποίες είναι περισσότερο εξειδικευμένες και λιγότερο διαδεδομένες, όπως για παράδειγμα ο τουρισμός εκθέσεων, ο τουρισμός τρίτης ηλικίας, ο οικογενειακός και ο λαϊκός τουρισμός, ο τουρισμός παραχείμασης, κινήτρων και ο τουρισμός ατόμων με ειδικές ανάγκες.

Νέες μορφές τουρισμού: στην κατηγορία αυτή συγκαταλέγονται οι σύγχρονες μορφές τουρισμού, οι εναλλακτικές ή ειδικές. Δύναται να χαρακτηριστεί και ως ποιοτικός τουρισμός, καθώς μείζων ρόλο παίζει εν προκειμένω, ο ελεύθερος χρόνος του ατόμου, καθώς και η επένδυση ενός τμήματος του προϋπολογισμού του σ' αυτήν τη δραστηριότητα.⁸

Συνεχής τουρισμός: διαρκεί όλο το χρόνο, ανεξάρτητα από τις επικρατούσες κλιματικές συνθήκες

Εποχιακός τουρισμός: δεν διαρκεί όλο το χρόνο, καθώς καθοριστικό ρόλο παίζουν οι επικρατούσες κλιματικές συνθήκες.

⁵ Gammon, S. & Robinson, T. (1997). Sport and tourism a conceptual framework. Journal of Sport Tourism, 4 (3)

⁶ Alebaki, M. (2012). Exploring factors that affect wine tourism development. Phd Thesis. Aristotle University of Thessaloniki, School of Agriculture, Department of Agricultural Economics.

⁷ <http://www.minagric.gr/index.php/el/for-farmer-2/agrotourism>

⁸ Ευθυμιάτου-Πουλάκου Αντωνία, Τουριστικό Δίκαιο, Εκδ. Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2009, σ. 193

Περιεχόμενα

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	1
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	2
ABSTRACT	3
ΛΕΞΕΙΣ- ΚΛΕΙΔΙΑ	4
ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ	7
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	8
ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ	9
ΚΥΡΙΩΣ ΘΕΜΑ	11
Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	11
Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΠΡΟ ΚΡΙΣΕΩΝ	13
ΠΟΡΕΙΑ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΑΠΟ ΤΟ 2008 ΚΑΙ ΜΕΤΑ.....	15
Ο ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	21
ΠΑΡΑΚΤΙΟΣ ΚΑΙ ΘΑΛΑΣΣΙΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	22
ΘΑΛΑΣΣΙΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΚΟΣ.....	24
ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.....	28
ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΟΙΝΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ- ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΕΝΙΑΙΟΥ ΘΕΣΜΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ	31
ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΚΡΙΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	33
ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ	35
ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	40
ΘΕΤΙΚΕΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ	40
ΑΡΝΗΤΙΚΕΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ	41
12. ΕΠΙΛΟΓΟΣ	43
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	44
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	44
2. ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	46

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

Κατ' αλφαβητική σειρά

Α.Ε.Π.= Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν

ΔΟΕ = Διεθνή Ολυμπιακή Επιτροπή

Ε.Ε. = Ευρωπαϊκή Ένωση

ΟΠΑΠ= (Ονομασίας Προέλευσης Ανώτερης Ποιότητας)

(Π.Ο.Τ)= Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού (World Tourism Organization-UNWTO)

ΣΕΤΕ= Ο Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Έχει επιχειρηθεί ουκ ολίγες φορές να δοθεί ένας σαφής ορισμός του τουρισμού. Για το λόγο αυτό έχει γίνει διάκριση των γνωρισμάτων αυτού. Συγκεκριμένα, θεωρείται ότι είναι το απότοκο μεμονωμένης ή ομαδικής μετακίνησης ανθρώπων σε ποικίλους τουριστικούς προορισμούς και η διαμονή τους διάρκειας ενός 24ώρου, που αποσκοπεί στην κάλυψη των ψυχαγωγικών τους αναγκών. Στο πλαίσιο της διαμονής συμπεριλαμβάνεται και η διατροφή. Αξίζει να σημειωθεί ότι το ταξίδι που πραγματοποιείται πρέπει να είναι εκτός του τόπου μόνιμης κατοικίας. Επιπλέον, χαρακτηριστικό είναι ότι η μετακίνηση ενδέχεται να είναι προσωρινή ή βραχύχρονη. Τέλος, μείζων ρόλο παίζει ότι η επίσκεψη τουριστικών προορισμών δεν πραγματοποιείται ούτε για επαγγελματικούς, αλλά ούτε και για μεταναστευτικούς λόγους.⁹

Το 1937 έγινε μία σύσταση από την Επιτροπή Εμπειρογνομόνων της Κοινωνίας των Εθνών σχετικά με την υιοθέτηση ενός ορισμού για τον τουρίστα, που αναφέρεται σ' αυτόν ως «ένα άτομο που ταξιδεύει για ένα χρονικό διάστημα 24 ωρών ή περισσότερο σε μια χώρα διαφορετική από εκείνη που διαμένει μόνιμα»

Μία θέση τέθηκε και από τους καθηγητές Hunziker και Krapf του Πανεπιστημίου της Βέρνης το 1941. Κατ' εκείνους, η έννοια που θα έπρεπε ν' αποδοθεί στον τουρισμό ως το σύνολο των φαινομένων και σχέσεων που προκύπτουν από την πραγματοποίηση ενός ταξιδιού σε έναν προορισμό και τη διαμονή σε αυτόν μη μόνιμων κατοίκων του.

Στο πλαίσιο της Διάσκεψης των Ηνωμένων Εθνών με θέμα «Διεθνή Ταξίδια και Τουρισμός», που έλαβε χώρα στη Ρώμη, συμφωνήθηκε να δοθεί ο όρος «επισκέπτης», προκειμένου να χαρακτηριστούν αφενός οι τουρίστες, αφετέρου οι εκδρομείς. Πιο συγκεκριμένα, ο όρος «τουρίστας» αναφέρεται στους επισκέπτες μιας χώρας, που σημειώνουν διάρκεια διαμονής τουλάχιστον εικοσιτέσσερις (24) ώρες για διακοπές, για επαγγελματικές υποχρεώσεις, στις οποίες συγκαταλέγεται και η συμμετοχή σε συνέδρια, για λόγους υγείας, για σπουδές, για άθληση ή ακόμα και για θρησκευτικούς λόγους. Από την άλλη, ο μέσος όρος διαμονής των εκδρομέων είναι λιγότερο από ένα εικοσιτετράωρο. Πρόκειται για επιβάτες κρουαζιερόπλοιου, αεροπλάνων και πλοίων, οι οποίοι δε διανυκτερεύουν.

⁹ Lickorish Leonard J., Jenkins Carson L., Μια Εισαγωγή στον Τουρισμό, Εκδ. Κρητική, Αθήνα 2004

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ

Οι απαρχές των μετακινήσεων και των ταξιδιών χρονολογούνται στο 4.000 π.Χ. με πρωτεργάτες τους Σουμέριους. Το 3.000 π.Χ. η δραστηριότητα συνεχίζεται από τους ταξιδιώτες της Μεσοποταμίας. Τόσο στην αρχαία Ελλάδα, όσο και στην αρχαία Ρώμη, όσοι διέθεταν οικονομική ευρωστία, λάμβαναν μέρος σε διαφόρων ειδών ταξίδια. Στο πλαίσιο του εξωτερικού τουρισμού, ο πιο τακτικός προορισμός των αρχαίων Ελλήνων και των Ρωμαίων ήταν η Αίγυπτος. Αντιθέτως, όσον αφορά τον εσωτερικό τουρισμό, επέλεξαν την Κρήτη. Αυτό το μαρτυρούν και τα αρχαιολογικά ευρήματα στην Κνωσό. Στην τελευταία χιλιετία π.Χ. εντοπίζονται στην αρχαία Ελλάδα τα πρώτα ίχνη αθλητικού και θρησκευτικού τουρισμού. Ο αθλητικός τουρισμός αναπτύχθηκε στο πλαίσιο των Ολυμπιακών Αγώνων. Την ίδια περίοδο ανθίζει και ο θρησκευτικός τουρισμός, καθώς οι αρχαίοι Έλληνες μετακινούνταν για την τέλεση θρησκευτικών εορτών. Συνεπώς, την περίοδο πρωτοεμφανίζεται ο εναλλακτικός τουρισμός. Επιπλέον, κατά τον 5^ο αιώνα, πρωτοεμφανίζονται κρατικά και ιδιωτικά πανδοχεία, τα οποία προσέφεραν δωρεάν τις υπηρεσίες τους σε όσους ταξίδευαν.¹⁰

Κατά το Μεσαίωνα, διακρίνονται δύο μορφές τουρισμού, ο πανεπιστημιακός σε ευρωπαϊκές πόλεις, όπως η Οξφόρδη, το Κέιμπριτζ, το Παρίσι, το Μονπελιέ και ο θρησκευτικός. Σημειωτέον ότι το κύρος και η αναγνώριση της ποιότητας των υπηρεσιών ξενοδοχειακών μονάδων τόσο στη Γερμανία όσο και στην Ελβετία σε συνδυασμό με την ανάπτυξη της γαστρονομίας στη Γαλλία συνέβαλαν καθοριστικά στην ανάπτυξη του τουρισμού.

Κατά την Αναγέννηση, σκοπός των τουριστών δεν ήταν μόνο η αναψυχή, αλλά και η πνευματική καλλιέργεια. Έτσι, τα ταξίδια των ευγενών για πνευματικούς λόγους οδηγούν στην κατηγοριοποίηση των περιηγήσεων, αφενός σε «μικρή περιήγηση» (petit tour), αφετέρου σε «μακρά περιήγηση» (grand tour). Στο πλαίσιο της «μακράς περιήγησης» εισάγεται η έννοια του «tourist», με σκοπό τον χαρακτηρισμό των συμμετεχόντων.¹¹ Το 1811 αναφέρεται για πρώτη φορά η έννοια «tourism» για το χαρακτηρισμό της δραστηριότητας του ταξιδιού για ψυχαγωγικούς λόγους.

Το 1839 είναι το έτος που θα ξεκινήσει η έκδοση των πρώτων τουριστικών οδηγών του «Beadec- Ker», που εμπεριέχουν όλες τις απαραίτητες πληροφορίες για ένα ταξίδι στο Ρήνο. Στο διάστημα μεταξύ του 1840 και του 1860 η ανακάλυψη του σιδηροδρόμου επιδρά καταλυτικά στον τομέα του τουρισμού. Το 1841 ο Thomas Cook αναλαμβάνει την οργάνωση του πρώτου ταξιδιού με οδηγούς. Το 1845 ιδρύει το ταξιδιωτικό γραφείο «Thomas Cook & Son» στο Άισεστερ και στη συνέχεια εξαπλώνεται με τη δημιουργία παραρτημάτων σε 68 χώρες διεθνώς.¹²

Όσον αφορά την ακμάζουσα περίοδο των ξενοδοχειακών μονάδων, παρατηρείται μία ανοδική πορεία αυτών που παρέχουν υπηρεσίες πολυτελείας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν το Grand Hotel στη Ρώμη το 1893, το Carlton στο Λονδίνο το 1898, όπως και το Ritz στο Παρίσι.

¹⁰ Lickorish Leonard J., Jenkins Carson L., Μια Εισαγωγή στον Τουρισμό, Εκδ. Κρητική, Αθήνα 2004

¹¹ Towner John, The Grant Tour: A Key Phase in the History of Tourism, Annals of Tourism Research, Vol. 12

¹² Lickorish Leonard J., Jenkins Carson L., Μια Εισαγωγή στον Τουρισμό, Εκδ. Κρητική, Αθήνα 2004

Κατά τον 20^ο αιώνα, οι εξελίξεις που ακολούθησαν, έπληξαν σε σημαντικό βαθμό τον τουρισμό. Ορισμένες από αυτές ήταν ο Πρώτος Παγκόσμιος Πόλεμος την τετραετία 1914- 1918 όταν κοινωνικές τάξεις, όπως αυτές των αριστοκρατών και των μοναρχών της Ευρώπης, που πραγματοποιούσαν ταξίδια, αφανίστηκαν. Επιπροσθέτως, έπαψε να υφίσταται η κοινωνική τάξη των εισοδηματιών, που αποτελούσε την κύρια πελατεία των τουριστικών γραφείων. Τέλος, η Παγκόσμια Οικονομική Κρίση, γνωστή και ως Κραχ, που ξεκίνησε από τη Νέα Υόρκη το 1929 έβλαψε σημαντικά τους αριστοκρατικής καταγωγής τουρίστες.¹³

Γενικότερα, η βιομηχανική επανάσταση, που έλαβε χώρα το 19^ο αιώνα αποτέλεσε σταθμό στη μετάλλαξη του τουρισμού και στη μετατροπή του σε μία σημαντική πηγή εσόδων για κάθε κράτος. Εν ολίγοις, ο τουρισμός ως δραστηριότητα απέκτησε κερδοσκοπικό χαρακτήρα. Για το λόγο αυτό, με το πέρας του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, αποτέλεσε ένα φαινόμενο το οποίο παρατηρήθηκε στις αναπτυγμένες και στις αναπτυσσόμενες χώρες. Η συμβολή αυτού του φαινομένου ήταν καθοριστική για την εξυγίανση των οικονομικών και κοινωνικών προβλημάτων. Το 1997, η τουριστική βιομηχανία αναδείχθηκε στη μεγαλύτερη διεθνή βιομηχανία.

Βέβαια, με την ανάδυση του μαζικού τουρισμού, άρχισαν να γίνονται ιδιαίτερα εμφανείς οι δυσμενείς επιπτώσεις αυτού στο περιβάλλον, κυρίως κατά το 1970.¹⁴

Στην προσπάθεια τόσο του περιορισμού έξαρσης, αλλά και της καταπολέμησης του φαινομένου αυτού, αναπτύχθηκαν διάφορες μορφές εναλλακτικού τουρισμού. Οι φορείς που λαμβάνουν πρωτοβουλία είναι ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού (Π.Ο.Τ), Η Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε.), καθώς και οι Εθνικοί τουριστικοί φορείς και οι Ιδιωτικοί τουριστικοί φορείς¹⁵

¹³ Lickorish Leonard J., Jenkins Carson L., Μια Εισαγωγή στον Τουρισμό, Εκδ. Κρητική, Αθήνα 2004

¹⁴ Ηγουμενάκης Ν. Κραβαρίτης Κ. Λύτρας Π. (1999) Εισαγωγή στον Τουρισμό. Interbooks. Αθήνα

¹⁵ Σφακιανάκης Μ. (2000) Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού. Ελλην. Αθήνα

ΚΥΡΙΩΣ ΘΕΜΑ

Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ο τουρισμός ως οικονομική δραστηριότητα αποτελεί για την ελληνική οικονομία μία από τις βασικές πλουτοπαραγωγικές πηγές εσόδων, καθώς σημαντική είναι η συμβολή του στο Α.Ε.Π. ακαθάριστο εθνικό προϊόν.

Στην ιστορική αναδρομή έγινε λόγος για την πορεία του τουρισμού στην Ελλάδα κατά τους αρχαίους χρόνους. Αυτή θεωρείτο η πρώτη περίοδος εξέλιξης του τουρισμού. Εν προκειμένω, θα γίνει λόγος για την τουριστική πορεία της Ελλάδας μετά την απελευθέρωση από τους Τούρκους, μετά τη δημιουργία του ελληνικού κράτους, την περίοδο επέμβασης των ξενικών δυνάμεων στη διακυβέρνηση της χώρας. Το 1840 μ.Χ. ξεκινά η δεύτερη περίοδος εξέλιξης του τουρισμού στην Ελλάδα, η οποία διαρκεί έως και το 1945. Την περίοδο αυτή μπήκαν του ουσιαστικά θεμέλια του τουρισμού, που θα συμβάλλουν καθοριστικά στη διεύρυνση αυτού τον επόμενο αιώνα. Τον αιώνα αυτό, πραγματοποιείται μια σειρά επιστημονικών και τεχνολογικών ανακαλύψεων στους τομείς των μεταφορικών και επικοινωνιακών μέσων. Μέσω των οργανωτικών δομών του ιδιωτικού και κρατικού τουριστικού τομέα, τα ταξίδια ως δραστηριότητα «εκδημοκρατίζονται», καθώς πλέον δίνεται πρόσβαση σ' όλες τις κοινωνικές ομάδες ανεξαρτήτως εισοδήματος. Αυτό διευκολύνθηκε από την αλλαγές στα μεταφορικά, καθώς πλέον άρχισε να χρησιμοποιείται η μηχανή στα μεταφορικά μέσα έναντι των υποζυγίων στην ξηρά. Το 1869 εγκαινιάζεται η πρώτη σιδηροδρομική γραμμή στην Ελλάδα, η οποία αποτελεί τον συνδετικό κρίκο ανάμεσα σε Αθήνα και Πειραιά. Επιπροσθέτως, παρατηρείται η εκκίνηση τουριστικής δραστηριότητας, καθώς ο βασιλιάς Όθωνας και οι σύμβουλοί όπως και τουρίστες, ενοικίαζαν δωμάτια και σπίτια Ελλήνων. Μετά τη μεταφορά της πρωτεύουσας από το Ναύπλιο στην Αθήνα, ιδρύεται το « Νέον Ξενοδοχείον », που αποτελεί το πρώτο ξενοδοχείο της πόλης, υπό τη δημιουργία του ιταλικής καταγωγής Κάζαλη. Η εξέλιξη του τουρισμού την προκείμενη περίοδο κινητοποιήθηκε από την πρόοδο τη στατιστικής, τη χρήση οπλισμένου σκυροδέματος και η καλύτερευση των υδρευτικών και αποχετευτικών συστημάτων.¹⁶

Το 1945, μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, αποτελεί το εναρκτήριο έτος της τρίτης εξελικτικής περιόδου του τουρισμού. Η περίοδος αυτή διαρκεί έως και την εποχή που διανύουμε. Αιτίες μετακινήσεων των μεταπολεμικών χρόνων ήταν η επίσκεψη συγγενών και φίλων, που λόγω του πολέμου που είχε προηγηθεί, δεν είχαν κατορθώσει να έρθουν σ' επαφή.

Τα επαγγελματικά ταξίδια που πραγματοποιούνταν ήταν άρρηκτα συνδεδεμένα με την τεχνολογία με τα προϊόντα τεχνολογίας και αποσκοπούσαν στην επαναφορά των οικοδομών που είχαν καταστραφεί και στην ανοικοδόμηση. Αυτό σε συνδυασμό με την κατάρριψη των μεγάλων αποστάσεων, επιτάχυνε την οικονομική ανάκαμψη και την κοινωνική κινητικότητα και οδήγησε στην ραγδαία αύξηση του τουρισμού.¹⁷

Ο αριθμός των επισκεπτών στην Ελλάδα αυξήθηκε σημαντικά στις αρχές του 1950, λόγω της τουριστικής ανάπτυξης που είχε σημειωθεί στην Ελλάδα. Την περίοδο

¹⁶ Ηγουμενάκης Ν. Κραβαρίτης Κ. Λύτρας Π. (1999) Εισαγωγή στον Τουρισμό. Interbooks. Αθήνα

¹⁷ Lickorish Leonard J., Jenkins Carson L., Μια Εισαγωγή στον Τουρισμό, Εκδ. Κρητική, Αθήνα 2004

εκείνη, μπορούσαν να επισκεφθούν την Ελλάδα όσοι διέθεταν οικονομική ευρωστία, προκειμένου να θαυμάσουν τα αρχαιολογικά μνημεία του ελληνικού πολιτισμού. Βέβαια, τότε ο τουρισμός δεν απέφερε σημαντικά χρηματικά οφέλη στη χώρα.

Τη δεκαετία του 1970, λόγω της αστικοποίησης και της ανάπτυξης της τεχνολογίας και των μεταφορικών μέσων, της οικονομικής άνθισης, της διεύρυνσης του ελεύθερου χρόνου, της αστικοποίησης, της πολιτισμικής εξέλιξης και της λήψης ιδιωτικών και κρατικών πρωτοβουλιών και της αλλαγής του ρόλου των ξενοδοχείων αναπτύσσονται ραγδαία οι ρυθμοί ανάπτυξης του τουρισμού.¹⁸

¹⁸ Ηγουμενάκης Ν. Κραβαρίτης Κ. Λύτρας Π. (1999) Εισαγωγή στον Τουρισμό. Interbooks. Αθήνα

Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΠΡΟ ΚΡΙΣΕΩΝ

Μετά την πτώση της δικτατορίας των στρατιωτικών και συγκεκριμένα κατά τη μεταπολίτευση και έπειτα, η επικρατούσα πολιτική σταθερότητα οδήγησε στη ραγδαία αύξηση των τουριστικών αφίξεων. Συγκεκριμένα, παρατηρήθηκε υπερδιπλασιασμός των τουριστικών αφίξεων μεταξύ του 1980 και του 1999 κατά 76% εν αντιθέσει με αυτή του 1990-1999 που κυμαίνεται στο 22%. Αυτό αιτιολογείται από τη συναλλαγματική πολιτική που είχε εφαρμόσει η Ελλάδα και είχε οδηγήσει στην υπερτίμηση της δραχμής. Αναμενόμενη ήταν η εξασθένηση της ανταγωνιστικότητας του ελληνικού τουριστικού προϊόντος, με αποτέλεσμα οι 5271 αφίξεις το 1980 να φτάσουν στις 12606 το 1999.

Ρυθμοί Αύξησης Εισερχόμενου Τουρισμού ανά Δεκαετία

Δεκαετία	Μέσος Ρυθμός Αύξησης (%)	Τυπική Απόκλιση	Συντελεστής Μεταβλητότητας
1951-1959	32,21	23,81	0,74
1960-1969	15,17	13,44	0,89
1970-1979	18,07	21,51	1,19
1980-1989	4,25	8,22	1,93
1990-1999	3,66	10,12	2,77
2000-2008	3,03	5,29	1,75
Σύνολο περιόδου 1951-2008	12,21	17,56	1,44

Πηγή: ΕΟΤ

Έτη με Μείωση Αλλοδαπών Τουριστικών Αφίξεων σε Σχέση με τον Προηγούμενο

Χρόνο: Σε Φθίνουσα Τάξη Μεγέθους Πτώσης

Έτος	Αριθμός Τουριστών
1996	-1139964
1991	-1063377
1974	-990143
1980	-543863
2004	-541011
1995	-521449
2008	-464665
1983	-204073
1967	-135257
1982	-121794
2003	-119471
2002	-37674

ΠΗΓΗ: ΕΟΤ

ΠΟΡΕΙΑ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΑΠΟ ΤΟ 2008 ΚΑΙ ΜΕΤΑ

Ο τουριστικός κλάδος σημείωσε σημαντική ανάκαμψη το 2013 και αποφασιστική ήταν η συμβολή του στη διακοπή της απότομης κατακόρυφης πτώσης της ελληνικής οικονομίας στο διάστημα μεταξύ του 2008 έως 2013. Εν συνεχεία οι επιδόσεις του ήταν εντυπωσιακές το 2014 και το 2015, τόσο όσον σχετικά με τις αφίξεις αλλοδαπών στο ελληνικό έδαφος όσο και στα έσοδα που προέκυψαν από τον εισερχόμενο τουρισμό, περιλαμβανομένης και της κρουαζιέρας. Γενικότερα, υποστηρίζεται ότι τουρισμός και οι εξαγωγές αγαθών θα παίξουν πρωταρχικό ρόλο στην ελληνική οικονομική ανάκαμψη τα χρόνια που έπονται και θα συμβάλλουν σημαντικά στο να μετατρέψουν την Ελλάδα σε πόλο έλξης επενδύσεων, συνεισφέροντας έτσι στην απασχόληση και στην ανάπτυξη και άλλων κλάδων.¹⁹

Σύμφωνα με υπολογισμούς του SETE Intelligence, φορολογικές επιβαρύνσεις που προστέθηκαν τους τελευταίους μήνες έχουν πλήξει σημαντικά την ανταγωνιστικότητα του ελληνικού τουρισμού, καθώς τείνει να υπερβαίνει το 10%, από το 50% της ανάκτησης της ανταγωνιστικότητας της χώρας,

Με βάση επίσημες έρευνες που είχαν διεξαχθεί τότε αναμενόταν ότι ακόμα και σε περίπτωση μεγάλης καθυστέρησης ολοκλήρωσης της αξιολόγησης και η εκταμίευση τελικά της δόσης των € 10,3 δισ. (€ 7,5 δισ. στο 2ο 15ήμερο του Ιουνίου 2016 και € 2,8 δισ. τον Σεπτέμβριο 2016) θα ευνοούσε σημαντικά την ελληνική οικονομία γενικά και τον τουρισμό ειδικά, το δεύτερο εξάμηνο 2016 και τα επόμενα έτη.

Το 2010 έως και το 2015 το πρόγραμμα προσαρμογής που έθεσε σ' εφαρμογή η Ελλάδα επέφερε μία αξιοσημείωτη μέση ετήσια αύξηση της εξαγωγής αγαθών κατά 4,8% παρά την αδυναμία πίστωσης των ελληνικών εξαγωγικών επιχειρήσεων, συγκριτικά με τους διεθνείς ανταγωνιστές τους. Η άρση της αδυναμίας πίστωσης διευκόλυνε περισσότερο την οικονομική δραστηριότητα υγείων επιχειρήσεων. Από την άλλη πλευρά, οι εξαγωγές υπηρεσιών σημείωσαν μέση ετήσια πτώση κατά -0,9% στην περίοδο 2009 - 2015, κυρίως λόγω της μεγάλης πτώσης των εισροών εισοδημάτων από τις διεθνείς μεταφορές (κυρίως από τη ναυτιλία). Αντιθέτως, το διάστημα μεταξύ του 2009 και του 2015, σημειώθηκε σημαντική άνοδος των ταξιδιωτικών εισπράξεων κατά 35,6%.

Πηγή: Eurostat, Τράπεζα της Ελλάδος

¹⁹ https://sete.gr/media/5444/periodiki-meleti-ellinikos-tourismos_teyhos-1.pdf

Το 2013, σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία που ανακοίνωσαν η ΕΛΣΤΑΤ και η Eurostat, αξιοσημείωτη ήταν η αύξηση που παρατηρήθηκε στις αφίξεις αυτών που δε διέμεναν μόνιμα στη χώρα κατά 15,5%, όπως και στις αφίξεις και κατά συνέπεια στις διανυκτερεύσεις αυτών που δεν ήταν κάτοικοι της χώρας σε ξενοδοχεία και σε καταλύματα οποιασδήποτε κατηγορίας κατά 13,5% και κατά 13%. Μεγάλο μέρος των επισκεπτών προερχόταν από τη Ρωσία. Και αυτό οδήγησε σε «αλλαγή του τοπίου», ιδίως μετά από τη μεγάλη πτώση που είχε διακριθεί στον εσωτερικό τουρισμό μεταξύ του 2010 και του 2012.²⁰ Την ίδια περίοδο, αυξήθηκαν και τα έσοδα που προέρχονταν από τον εξωτερικό τουρισμό κατά 16,4% όπως επίσης και αυτά που προέκυπταν από τον κύκλο εργασιών στους τομείς καταλύματος και εστίασης κατά 4,9% (και μάλιστα κατά 37,1% στο 4ο 3μηνο 2013). Στον κύκλο εργασιών στις αεροπορικές μεταφορές κατά 3,9% και στον κλάδο ταξιδιωτικών πρακτορείων κατά 11,3%. μετά την επίσης μεγάλη πτώση του στην περίοδο 2010-2012. Κατά συνέπεια, με βάση όσα προαναφέρθηκαν, ο τουρισμός κράτησε σταθερή την πτώση του Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος το 2013 στο -3,2%, λαμβάνοντας υπόψη ότι θετική συνεισφορά του στο ποσοστό μεταβολής του ΑΕΠ από την αύξηση των εισπράξεων από τον εξωτερικό τουρισμό έφτασε τις 0,9 ποσοστιαίες μονάδες.²¹

Η αποφασιστική πορεία τουριστικής ανάπτυξης συνεχίστηκε με τους ίδιους ρυθμούς και το επόμενο έτος, το 2014. Ο τουριστικός κλάδος αποτέλεσε την κύρια πηγή ανάκαμψης της ελληνικής οικονομίας, συμβάλλοντας σημαντικά και στην αύξηση του ελληνικού ΑΕΠ κατά 0,7% και της απασχόλησης κατά 0,55%. Ειδικότερα, σύμφωνα με την Έρευνα Συνόρων της Τράπεζας της Ελλάδος, το 2014 αυξήθηκαν σε σημαντικό βαθμό οι αφίξεις και οι διανυκτερεύσεις αυτών που δεν διέμεναν μόνιμα στη χώρα κατά 23%. Σύμφωνα με την Έρευνα Συνόρων η ενίσχυση των αφίξεων ευνοήθηκε από τη μεγάλη αύξηση των αφίξεων από τη Βουλγαρία και την ΠΓΔΜ που συνεπάγονται μόνο 3,5 και 2,06 αντίστοιχα διανυκτερεύσεις ανά ταξίδι. Άξια αναφοράς είναι και η συνεισφορά του στη διστακτική ανάκαμψη του εσωτερικού τουρισμού το 2014 και στα έσοδα που προέρχονταν από τον εξωτερικό τουρισμό κατά 10,2%, μετά την ήδη μεγάλη αύξησή τους το 2013. Η μικρότερη αύξηση των εσόδων από την αύξηση των αφίξεων προσδιορίζεται από τη μεγάλη συμβολή της αύξησης των αφίξεων από τη Βουλγαρία και τη ΠΓΔΜ που αποδίδουν μόνο € 102,9 και € 81,7 αντίστοιχα ανά ταξίδι, έναντι € 540,9 ανά ταξίδι που αποδίδει το σύνολο των αφίξεων με βάση την Έρευνα Συνόρων συμπεριλαμβανομένης και της κρουαζιέρας. Η οικονομική ανάκαμψη που προσέφερε ο τουριστικός τομέας ήταν εμφανής και στον κύκλο εργασιών στους τομείς καταλύματος και εστίασης κατά 11,8% και στον κύκλο εργασιών στις αεροπορικές μεταφορές κατά 7,1%, όπως επίσης και στον κλάδο ταξιδιωτικών πρακτορείων κατά 6,5% , μετά την μεγάλη αύξηση, που είχε ήδη προηγηθεί το 2013. Κατά συνέπεια των στατιστικών στοιχείων που κατατέθηκαν λεπτομερώς ανωτέρω, η θετική συμβολή του τουρισμού στην αύξηση του ΑΕΠ ανήλθε το 2014 κατά 0,7 π.μ. με βάση την αύξηση των εσόδων από τον εξωτερικό τουρισμό, κατά 1,45 π.μ. με βάση την αύξηση της προστιθέμενης αξίας στον κλάδο Χονδρικού και Λιανικού (Χ&Λ) Εμπορίου, Μεταφορών και Παροχής Υπηρεσιών Καταλύματος και Εστίασης και κατά 1,6 π.μ. με βάση την αύξηση της συνολικής άμεσης και έμμεσης δαπάνης που προκλήθηκε στη χώρα από τον τουρισμό .²² Τέλος, η συμβολή του τουρισμού στην αποτροπή της ύφεσης και στην ανάκαμψη της ελληνικής οικονομίας

²⁰ https://sete.gr/media/5444/periodiki-meleti-ellinikos-tourismos_teyhos-1.pdf

²¹ «»»»

²² «»»'

και στη σημαντική αύξηση της απασχόλησης συνεχίστηκε και το 2015, όπου σημειώθηκε νέα αύξηση στις αφίξεις μη-κατοίκων στη χώρα κατά 7,6%, στα έσοδα από τον εξωτερικό τουρισμό κατά 5,5%, στον κύκλο εργασιών στους τομείς καταλύματος και εστίασης κατά 3,1% (-9,1% στο 4ο 3μηνο 2015) και στον κύκλο εργασιών στις αεροπορικές μεταφορές κατά 9,7%, αλλά με πτώση του κύκλου εργασιών στον κλάδο ταξιδιωτικών πρακτορείων κατά -3,9% (με μεγάλη πτώση του κατά -11,0% και -16,4% στο 3ο και το 4ο 3μηνο 2015, λόγω της επιβολής των capital controls).²³ Ο Τουρισμός ανέκοψε την ύφεση και συνέβαλε στην ανάπτυξη το 2014.

Στο πλαίσιο της «Έρευνας Περιφερειακής Κατανομής της Ετήσιας Τουριστικής Δαπάνης» του Ξενοδοχειακού Επιμελητηρίου Ελλάδας (ΞΕΕ) και των εταιρειών INS ICAP και Quantos, με τη συνδρομή του ΙΤΕΠ, που είχε εκπονηθεί τον Αύγουστο του 2013, η εκτίμηση της τουριστικής δαπάνης ανά επισκέπτη ανερχόταν στα € 395,8 στην Ανατολική Μακεδονία και Θράκη, στα € 284,2 στην Κεντρική Μακεδονία και στα € 401,6 στη Δυτική Μακεδονία, έναντι € 362,3 στην Αττική και € 781,2 στην Κρήτη. Ως αποτέλεσμα ο τουρισμός έπαιξε καθοριστικό ρόλο στο να κρατήσει σταθερή την πτώση του ΑΕΠ το 2015 στο -0,2% συνεισφέροντας θετικά στο ποσοστό μεταβολής του ΑΕΠ κατά 0,41 π.μ. λαμβάνοντας υπόψη την αύξηση των εσόδων από τον εξωτερικό τουρισμό, κατά 0,31 π.μ. και την αύξηση της προστιθέμενης αξίας στον κλάδο του Χ&Λ Εμπορίου, Μεταφορών και Παροχής Υπηρεσιών Καταλύματος και Εστίασης και κατά 0,92 π.μ. με βάση την αύξηση της συνολικής άμεσης και έμμεσης δαπάνης που προκλήθηκε στη χώρα από τον τουρισμό. Επιπροσθέτως, η συνεισφορά του ήταν αξιοσημείωτη και στην αύξηση της απασχόλησης, όπως προαναφέρθηκε. Καθοριστική εξέλιξη στις αφίξεις ξένων τουριστών στην Ελλάδα με βάση την Έρευνα Συνόρων, είναι η εντυπωσιακή άνοδος στις αφίξεις από τη Βουλγαρία (1,9 εκατ. το 2015, από 0,69 εκατ. το 2013) και από την ΠΓΔΜ (3,02 εκατ. το 2015, από 1,6 εκατ. το 2013), που έφτασαν συνολικά τα 4,92 εκατ. από τις δύο χώρες, με αύξησή τους κατά 114,8% από το 2013.

Σε σύγκριση με τις επιτυχίες των προαναφερόμενων ετών, το 2015 παρατηρήθηκε αύξηση 6% της Μέσης Δαπάνης ανά Διανυκτέρευση. Συνεπώς, η παρατηρούμενη πτώση των εσόδων ανά ταξίδι από τον εξωτερικό τουρισμό είναι συνέπεια της ανάπτυξης του Ελληνικού Τουρισμού και στον τομέα των ολιγοήμερων διακοπών κατοίκων από γειτονικές χώρες, η οποία λαμβάνει χώρα ταυτόχρονα με τη σημαντική αύξηση των τουριστικών αφίξεων από τις παραδοσιακές χώρες προέλευσης. Για παράδειγμα, σημειώνεται η σημαντική αύξηση των αφίξεων από χώρες όπως η Γερμανία (2015: +14,3%, 2014: +8,5%), Ηνωμένο Βασίλειο (2015: +14,7%, 2014: +13,2%), Γαλλία (2015: +4,0%, 2014: +27,0%), η Ιταλία (2015: +21,3%, 2014: +15,9%) και οι ΗΠΑ (2015: +26,8%, 2014: +26,9%), με σημαντική εξαίρεση τη μεγάλη πτώση των αφίξεων από τη Ρωσία το 2015. Από την άλλη πλευρά, πιθανολογείται ότι στα χρόνια που θ' ακολουθήσουν, θα γίνει αποσταθεροποίηση των αφίξεων από τις γειτονικές χώρες για ολιγοήμερες διακοπές (ή θα αυξηθούν ελαφρά από) τα υψηλά ήδη επίπεδα του 2015 και ότι οι αφίξεις από τις παραδοσιακές χώρες προέλευσης, συμπεριλαμβανομένης και της Ρωσίας, ή και από νέες χώρες προέλευσης (σημειώνεται η εντυπωσιακή αύξηση των αφίξεων το 2014 και το 2015 από την

²³ « « »

Πολωνία την Τσεχία και την Ουγγαρία) θα συνεχίσουν να αυξάνονται με ικανοποιητικούς ρυθμούς και στα επόμενα έτη. Αυτό, σε συνδυασμό με τη συνεχιζόμενη ικανοποιητική ανάπτυξη των οικονομιών των χωρών προέλευσης, θα αυξήσει και πάλι το ποσοστό των αφίξεων για διακοπές περισσότερων ημερών και θα συμβάλει στην ανάκαμψη της δαπάνης ανά ταξίδι - ταυτόχρονα με την περαιτέρω σημαντική αύξηση των συνολικών εσόδων από τον εξωτερικό τουρισμό.

Οι χώρες προέλευσης του εισερχόμενου τουρισμού στην Ελλάδα								
	2013	2014	2015	2014		Συμβολή		
				2015	%Δ	2013	2014	2015
						%	%	%
Γερμανία	2,267,546	2,459,228	2,810,350	8.5	14.3	12.7	11.2	11.9
Π.Γ.Δ.Μ.	1,600,000	2,346,580	3,023,059	46.7	28.8	8.9	10.7	12.8
Ην. Βασίλειο	1,846,333	2,089,529	2,397,169	13.2	14.7	10.3	9.5	10.2
Βουλγαρία	691,874	1,534,565	1,900,642	121.8	23.9	3.9	7.0	8.1
Γαλλία	1,152,217	1,463,157	1,522,100	27.0	4.0	6.4	6.6	6.4
Ρωσία	1,352,901	1,250,174	512,789	-7.6	-59.0	7.5	5.7	2.2
Ιταλία	964,314	1,117,712	1,355,327	15.9	21.3	5.4	5.1	5.7
Σερβία	778,765	985,661	727,831	26.6	-26.2	4.3	4.5	3.1
Τουρκία	831,113	976,758	1,153,046	17.5	18.0	4.6	4.4	4.9
Ολλανδία	580,867	657,339	639,108	13.2	-2.8	3.2	3.0	2.7
Η.Π.Α.	466,520	591,853	750,250	26.9	26.8	2.6	2.7	3.2
Πολωνία	385,474	588,712	754,402	52.7	28.1	2.2	2.7	3.2
Λοιπά Κράτη Ευρώπης	403,784	530,336	348,585	31.3	-34.3	2.3	2.4	1.5
Ρουμανία	278,873	543,360	540,289	94.8	-0.6	1.6	2.5	2.3
Αλβανία	504,809	488,099	491,381	-3.3	0.7	2.8	2.2	2.1
Κύπρος	399,008	448,342	470,091	12.4	4.9	2.2	2.0	2.0
Βέλγιο	344,554	409,198	482,524	18.8	17.9	1.9	1.9	2.0
Ελβετία	346,518	377,077	391,249	8.8	3.8	1.9	1.7	1.7
Τσεχία	286,974	347,624	436,703	21.1	25.6	1.6	1.6	1.9
Σουηδία	368,834	337,771	351,573	-8.4	4.1	2.1	1.5	1.5
Αυστρία	236,476	285,132	327,123	20.6	14.7	1.3	1.3	1.4
Νορβηγία	264,816	246,136	244,859	-7.1	-0.5	1.5	1.1	1.0
Δανία	202,477	240,419	237,655	18.7	-1.1	1.1	1.1	1.0
Ισραήλ	212,466	197,009	115,868	-7.3	-41.2	1.2	0.9	0.5
Αυστραλία	129,112	183,080	183,165	41.8	0.0	0.7	0.8	0.8
Φινλανδία	139,341	166,251	149,894	19.3	-9.8	0.8	0.8	0.6
Καναδάς	186,701	145,720	182,299	-21.9	25.1	1.0	0.7	0.8
Ισπανία	91,988	136,232	93,624	48.1	-31.3	0.5	0.6	0.4
Ουγγαρία	80,623	89,064	146,380	10.5	64.4	0.4	0.4	0.6
Λοιπά Κράτη	524,301	801,348	860,120	52.8	7.3	2.9	3.6	3.6
Σύνολο	17,919,580	22,033,463	23,599,455	23	7.1	100	100	100

Πηγή: Έρευνα Συνόρων Τράπεζας της Ελλάδος

Η τουριστική ανάπτυξη του 2015, για τρίτη συνεχόμενη χρονιά, ευνοήθηκε ουσιαστικά από παράγοντες, όπως η αυξημένη διεθνή ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας, η οποία ενισχύεται ακόμη περισσότερο από τη διαμόρφωση της συναλλαγματικής ισοτιμίας του Ευρώ σε σχετικά χαμηλά επίπεδα, με εξαίρεση το Ρούβλι της Ρωσίας και την Τουρκική Λίρα. Η αλλαγή του market mix προς ολιγοήμερες διακοπές οδηγεί σε μείωση της δαπάνης ανά ταξίδι, όχι όμως ανά διανυκτέρευση Τουριστική ανάπτυξη ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας, θετική ανάπτυξη των χωρών προέλευσης των ξένων τουριστών στην Ελλάδα, θεώρηση της Ελλάδος ως ασφαλούς τουριστικού προορισμού και ανάπτυξη και αναβάθμιση του ξενοδοχειακού δυναμικού της χώρας, Επιβάρυνση των αποτελεσμάτων και των προοπτικών από την οικονομική εκτροπή Ιαν. - Ιουλ. 2015, την έξαρση του προσφυγικού/ μεταναστευτικού προβλήματος και τη ανεπαρκή διαχείρισή του, καθώς και από την ύφεση στη Ρωσία και την κατακόρυφη διολίσθηση του ρουβλίου. « « Από την ικανοποιητική θετική ανάπτυξη στις χώρες προέλευσης των ξένων τουριστών στην

Ελλάδα η οποία προήλθε σε μεγάλο βαθμό από την πολιτική μηδενικών ή αρνητικών επιτοκίων και την πολιτική ποσοτικής αύξησης της ρευστότητας από τις κεντρικές τράπεζες (και ιδιαίτερα από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και από την Τράπεζα της Αγγλίας) και της εγχώριας ζήτησης, πολιτική που αναμένεται να συνεχιστεί και στη διετία 2016 - 2017. Από τη θεώρηση της Ελλάδος ως ασφαλούς τουριστικού προορισμού τα τελευταία χρόνια στα οποία η τρομοκρατία και οι αρνητικές επιπτώσεις σημαντικών γεωπολιτικών αναταραχών επιβαρύνουν πολλές από τις ανταγωνίστριες χώρες. Στην υψηλού επιπέδου οικονομική υποδομή στους τομείς των μεταφορών και των επικοινωνιών που συνέβαλαν στην αναβάθμιση πολλών περιοχών της χώρας όσον αφορά την ανάδειξή τους ως περιοχές προσφοράς τουριστικών υπηρεσιών. Από την ικανοποιητική ανάπτυξη και αναβάθμιση του ξενοδοχειακού δυναμικού της χώρας, των παντός είδους καταλυμάτων και των επιχειρήσεων εστίασης και από την σταδιακά βελτιούμενη επιχειρηματικότητα σε όλους τους τομείς προσφοράς τουριστικών υπηρεσιών, ακόμη και στην περίοδο 2010 - 2013 που η ελληνική οικονομία αντιμετώπιζε συνθήκες επιδεινούμενης ύφεσης. Ο τουρισμός αναδεικνύεται πλέον σε κατεξοχήν εξαγωγικό τομέα που δεσπάζει στην ελληνική οικονομία και επωφελείται από την συντελούμενη αναδιάρθρωση της οικονομίας υπέρ των κλάδων που παράγουν διεθνώς εμπορεύσιμα προϊόντα και υπηρεσίες. Από την άλλη πλευρά, ο τουρισμός επιβαρύνθηκε το 2015 από τις ακόλουθες εξαιρετικά αρνητικές εξελίξεις: Την εκτροπή από την υλοποίηση του Προγράμματος Δημοσιονομικής Προσαρμογής και Διαρθρωτικών Μεταρρυθμίσεων (ΠΔΠ&ΔΜ) και της άρνησης συνεργασίας με τους δανειστές στην περίοδο Ιαν.- Ιουλ. 2015, που οδήγησε στο κλείσιμο των τραπεζών τον Ιούλιο 2015 και στην επιβολή των capital controls και επιπλέον επώδυνων δημοσιονομικών μέτρων, μεταξύ των οποίων και η αύξηση των συντελεστών ΦΠΑ σε κατεξοχήν τουριστικούς τομείς. Από την έξαρση του προσφυγικού προβλήματος και από την μη ικανοποιητική διαχείρισή του στα αρχικά στάδια. Από τη μεγάλη ύφεση (πτώση του ΑΕΠ κατά -3,7%) στην οικονομία της Ρωσίας, με κατακόρυφη διολίσθηση του Ρουβλίου έναντι του Ευρώ. Ειδικότερα, η έξαρση του προσφυγικού προβλήματος από το 4ο 3μηνο 2015, σε συνδυασμό με τα capital controls και τη σημαντική αύξηση των συντελεστών του ΦΠΑ για τον τουρισμό, πιθανότατα συνέβαλαν στην ανακοπή στο 4ο 3μηνο 2015 της δυναμικής αυξητικής πορείας των βασικών μεγεθών του Τουρισμού έως το τέλος του 9μηνου 2015²⁴.

Η ανάπτυξη του Τουρισμού το 2016 δέχεται τις ίδιες ευνοϊκές επιρροές από τους ίδιους παράγοντες που είχαν ασκήσει παρόμοια επιρροή, τα έτη που προαναφέρθηκαν και αναλύθηκαν εκτενώς. Ειδικότερα, η ανάπτυξη των οικονομιών των βασικών χωρών προέλευσης των ξένων τουριστών στην Ελλάδα το 2016 αναμενόταν να κυμανθεί στα ίδια επίπεδα με το 2015 (Ζώνη του Ευρώ: 1,5%, ΗΠΑ: 2,4%, Ηνωμένο Βασίλειο: 1,9% - από 2,2% το 2015). Επιπροσθέτως, αναμενόταν και καλύτερευση της κατάστασης στη Ρωσία, λαμβάνοντας υπόψη ότι η ουκρανική κρίση, που είχε προκύψει από την Κριμαία είχε φτάσει στο τέλος της. Όμως Καθοριστική συμβολή στην προσέλκυση τουριστών στην Ελλάδα το 2016 αναμενόταν να προέλθει λόγω του παράγοντα «Ασφαλής Προορισμός», σε αντιδιαστολή με την έξαρση των τρομοκρατικών επιθέσεων σε σημαντικές ανταγωνίστριες χώρες της Ανατολικής Μεσογείου στον τουριστικό τομέα. Επιπλέον, είχε δημιουργηθεί γόνιμο έδαφος και υπήρχαν πλέον οι κατάλληλες προϋποθέσεις για τον ουσιαστικό και αποτελεσματικό περιορισμό των σημαντικών εσωτερικών παραγόντων που άσκησαν άμετρα αρνητική επιρροή στον Τουρισμό τη χρονιά του 2015.

²⁴ https://sete.gr/media/5444/periodiki-meleti-ellinikos-tourismos_teyhos-1.pdf

Για την περιγραφή της πορείας του τουρισμού το 2019 θ' αξιοποιηθεί η παρακάτω αναφορά του Συνδέσμου Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων.

Σύμφωνα με έρευνα που διεξήγαγε ο ΣΕΤΕ, τα βασικά μεγέθη του ελληνικού τουρισμού για το 2017 είναι 27,3% συμμετοχή στο Α.Ε.Π. , 24,8% της συνολικής απασχόλησης [WTTC]η συμμετοχή στην ελληνική απασχόληση, 934.500 [WTTC] η συνολική απασχόληση, 14,2 δισ. € (μη περιλαμβανομένων των εσόδων από κρουαζιέρα) τα έσοδα από εσωτερικό τουρισμό, 27,2 εκατ. Ευρώ (μη περιλαμβανομένων των αφίξεων από κρουαζιέρα), οι αφίξεις των μη κατοίκων, 522 € (μη περιλαμβανομένων των ποσών κρουαζιέρας) η μέση κατά κεφαλή δαπάνη, 2% το μερίδιο στην Παγκόσμια Αγορά και 4% στην Ευρώπη. Όσον αφορά την εποχικότητα, αξίζει να σημειωθεί πως 57,3% των αφίξεων αλλοδαπών πραγματοποιείται Ιούλιο - Αύγουστο – Σεπτέμβριο, το 70% των ξενοδοχειακών κλινών συγκεντρώνονται σε 4 περιοχές της Ελλάδας, ενώ σχετικά με την ξενοδοχειακή υποδομή υπάρχουν 9.783 ξενοδοχεία / 806.045κλίνες. Τέλος, τα top 5 αεροδρόμια σε αφίξεις αλλοδαπών αποτελούν Αθήνα (4.797.365), Ηράκλειο (3.147.704), Ρόδος (2.178.663), Θεσσαλονίκη (1.929.916), Κέρκυρα (1.300.189)²⁵.

²⁵ http://www.insete.gr/Portals/0/meletes-INSETE/01/2018_Balance_Of_Travel_Services_2017.pdf

Ο ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Εν συνεχεία του ορισμού που δόθηκε ανωτέρω, αξίζει να τονιστεί πως ο εναλλακτικός τουρισμός βασίζεται στην αρχή της βιωσιμότητας στο πλαίσιο της τουριστικής ανταγωνιστικότητας, προσεγγίζοντάς τη με οικονομικούς όρους και με προτεραιότητα στην αποτροπή των επιβλαβών περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Στερείται βιωσιμότητας όταν σχετίζεται με τον μαζικό τουρισμό. Όμως, έχει ίδιο σκοπό με τον οικοτουρισμό και των βιώσιμο τουρισμό, που δεν είναι άλλος από την προστασία του περιβάλλοντος.

Όσον αφορά την Ελλάδα τις τελευταίες δεκαετίες τόσο λόγω των τάσεων διεύρυνσής της, όσο και της ανάγκης διαχωρισμού του τουριστικού της προϊόντος δίνει τη δυνατότητα πακέτων προσφορών και υπηρεσιών εναλλακτικών μορφών τουρισμού, αποτελώντας έτσι πόλο έλξης για ολοένα και περισσότερους τουρίστες. Αυτό συντελεί στην εγκαθίδρυση μιας σταθερής πηγής όχι μόνο εσόδων, αλλά και απασχόλησης. Εκτιμάται ότι ετησίως η Ελλάδα συγκεντρώνει πάνω από 17 εκατομμύρια επισκέπτες. Η ιδιωτική πρωτοβουλία σε συνεργασία με την κρατική πολιτική δρουν αναλόγως για τη δημιουργία των κατάλληλων υπηρεσιών και υποδομών, ώστε να καθίσταται δυνατή η ανάπτυξη του θαλάσσιου, αθλητικού, γαστρονομικού τουρισμού, καθώς και του τουρισμού υγείας, του αγροτουρισμού και του οινοτουρισμού.

Το περιεχόμενο του Στρατηγικού Σχεδίου Ανάπτυξης του Ελληνικού Τουρισμού 2004- 2010 επικεντρωνόταν στον καθορισμό των ποιοτικών στόχων, όπως είναι για παράδειγμα «Προώθηση των εγκαταστάσεων ειδικής τουριστικής υποδομής καθώς και των οργανωτικών υποδομών για την περαιτέρω ανάπτυξη των εναλλακτικών μορφών τουρισμού, ως «τμημάτων» του ελληνικού τουριστικού προϊόντος ... (πχ θαλάσσιος τουρισμός, θαλασσοθεραπεία, οικοτουρισμός κλπ και κυρίως πολιτιστικός τουρισμός)»²⁶

²⁶ Υπουργείο Ανάπτυξης, Στρατηγικό Σχέδιο Ανάπτυξης του Ελληνικού Τουρισμού 2004-2010, Υπουργείο Ανάπτυξης, Σεπτέμβριος 2003

ΠΑΡΑΚΤΙΟΣ ΚΑΙ ΘΑΛΑΣΣΙΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Λόγω του κάλλους, του πολιτισμικού πλούτου και της ποικιλομορφία τους, οι παράκτιες περιοχές της ΕΕ βρίσκονται στην κορυφή των προορισμών προτίμησης πολλών παραθεριστών από την Ευρώπη και το εξωτερικό, με συνέπεια, ο παράκτιος και θαλάσσιος τουρισμός να αποτελούν έναν τουριστικό τομέα ύψιστης σημασίας. Στον τομέα αυτό απασχολούνται περίπου 3,2 εκατομμύρια άτομα και μέσω αυτού ακαθάριστη προστιθέμενη αξία που παράγεται ανέρχεται στα 183 δισ. Ευρώ. Πρόκειται για ένα ποσό που καλύπτει πάνω από το ένα τρίτο της θαλάσσιας οικονομίας. Σε παράκτιες περιοχές τοποθετείται γεωγραφικά το 51% των διαθέσιμων ξενοδοχειακών κλινών σε όλη την Ευρώπη.

Στο πλαίσιο της στρατηγικής της ΕΕ για τη Γαλάζια Ανάπτυξη, ο τομέας του θαλάσσιου και παράκτιου τουρισμού εκτιμάται ότι παρέχει ουκ ολίγες ευκαιρίες ώστε να δρομολογηθεί μια, βιώσιμη, δίχως εξαιρέσεις ανάπτυξη στην Ευρώπη. Όσον αφορά την ακαθάριστη προστιθέμενη αξία και τον τομέα της απασχόλησης, με βάση τη μελέτη για τη Γαλάζια Ανάπτυξη που διεξήχθη, πρόκειται για τον πιο σημαντικό θαλάσσιο τομέα. Εν συνεχεία της προκείμενης μελέτης, ενδέχεται να σημειώσει αύξηση κατά 2-3% μέχρι το 2020. Το 2012, ο κλάδος της κρουαζιέρας παρείχε 330.000 θέσεις εργασίας κάνοντας κύκλο εργασιών αξίας 15,5 δισ. ευρώ, ενώ θεωρείται ότι θα αναπτυχθεί περισσότερο.²⁷

Η Ευρωπαϊκή Ημέρα για τη Θάλασσα 2013, πραγματοποιήσαν το θέμα του παράκτιου και θαλάσσιου τουρισμού, κοινοποίησε μέσω παρουσίασης τα αποτελέσματα της δημόσιας διαβούλευσης που πραγματοποιήθηκε στοχεύοντας στο να γίνει μία σημαντική ανακοίνωση για τον παράκτιο και τον θαλάσσιο τουρισμό. Έτσι, στις 20 Φεβρουαρίου 2014, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξέδωσε ανακοίνωση για «Μια ευρωπαϊκή στρατηγική για την τόνωση της ανάπτυξης και τη δημιουργία θέσεων εργασίας στον παράκτιο και θαλάσσιο τουρισμό», όπου αναφέρεται μια νέα

²⁷ https://ec.europa.eu/maritimeaffairs/policy/coastal_tourism_el

στρατηγική προώθησης του ευρωπαϊκού παράκτιου και θαλάσσιου τουρισμού, αποσκοπώντας στην αξιοποίηση των ευκαιριών που προφέρονται στον τομέα αυτό.²⁸

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προσδιόρισε 14 δράσεις που δύνανται να συνεισφέρουν στη βιώσιμη ανάπτυξη του κλάδου, προσδίδοντας μια νέα δυναμική στις ευρωπαϊκές παράκτιες περιοχές. Εν παραδείγματι, η Επιτροπή κάνει προτάσεις σχετικά με την ανάπτυξη ενός ηλεκτρονικού οδηγού για τις κυριότερες διαθέσιμες δυνατότητες χρηματοδότησης και για τη στήριξη της ανάπτυξης διακρατικών και διαπεριφερειακών συμπράξεων, δικτύων, συνεργατικών σχηματισμών και στρατηγικών έξυπνης ειδίκευσης στον παράκτιο και τον θαλάσσιο τουρισμό. Για την τέλεση του έργου της, θα κληθεί να συνεργαστεί με τα κράτη μέλη, τις περιφερειακές και τοπικές αρχές και τον άμεσα ενδιαφερόμενο κλάδο.

Λαμβάνοντας υπόψη τη δράση υπ' αριθμόν 14 της ευρωπαϊκής στρατηγικής για την ενίσχυση της ανάπτυξης και τη δημιουργία θέσεων εργασίας στον παράκτιο και θαλάσσιο τουρισμό (COM 2014 86), η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δημοσίευσε παράρτημα του οδηγού για τη χρηματοδότηση του τουριστικού τομέα από την ΕΕ (2014-2020), το οποίο επικεντρώνεται στα έργα που αφορούν τον παράκτιο και θαλάσσιο τουρισμό. Η πρωτοβουλία αυτή αποσκοπεί στην ενημέρωση των παραγόντων σχετικά με έργα που έχουν χρηματοδοτηθεί από την Ευρωπαϊκή Ένωση, ώστε να είναι σε θέση εντοπισμού των δυνατοτήτων για τη χρηματοδότηση, με σκοπό να διευκολυνθεί η ανάπτυξη βιώσιμων έργων και τουρισμού, που είναι καινοτόμος στις παράκτιες περιοχές²⁹

²⁸ https://ec.europa.eu/maritimeaffairs/policy/coastal_tourism_el

²⁹ https://ec.europa.eu/maritimeaffairs/policy/coastal_tourism_el

ΘΑΛΑΣΣΙΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΚΟΣ

Στην κατηγορία του θαλάσσιου τουρισμού δεν υπάγονται μόνο η μεταφορά και η αναψυχή, αλλά και αθλητικές δραστηριότητες. Αυτό αποδεικνύει τη στενή σχέση μεταξύ των δύο αυτών ειδών τουρισμού. Ορισμένες από τις δραστηριότητες που προβλέπονται στο πλαίσιο του θαλάσσιου τουρισμού είναι αρχικά η ιστιοπλοΐα και ιστιοδρομία (sailing and yachting). Πρόκειται για θαλάσσια πλεύση με τη χρήση ακόμα και πανιών, αξιοποιώντας τη δύναμη του ανέμου. Επιπλέον, υπάρχει και η ιστιοσανιοδρομία (wind surf), που αποτελεί επίσης θαλάσσια πλεύση, ανεξάρτητα από τη δύναμη του ανέμου και των κυμάτων. Τέλος, οι καταδύσεις, γνωστές και ως scuba diving αποτελούν υποβρύχιες εξερευνήσεις για τις οποίες απαραίτητες προϋποθέσεις είναι αφενός η χρήση καταδυτικού εξοπλισμού, αφετέρου η παρουσία εκπαιδευτή με εμπειρία.

Κατά τον Kurtzman (2005), τα είδη θαλάσσιου τουρισμού διακρίνονται σε πέντε κατηγορίες, στα αθλητικά γεγονότα, όπως είναι εν παραδείγματι οι Ολυμπιακοί Αγώνες, τα παγκόσμια πρωταθλήματα και οι διεθνείς συναντήσεις, στα αθλητικά θεάματα, όπως είναι τα συνέδρια και τα μουσεία), σε αθλητικές εκδρομές, όπως είναι το σαφάρι και οι εκδρομές περιπέτειας), στα αθλητικά καταφύγια, όπως τα προπονητικά κάμπινγκ και οι κατασκηνώσεις και τέλος σε κρουαζιέρες, όπως η ιστιοπλοΐα, οι καταδύσεις και το ψάρεμα.

Αξίζει να σημειωθεί πως στην κατηγορία του αθλητικού τουρίστα συγκαταλέγονται και αυτοί που ακολουθούν οποιαδήποτε θαλάσσια δραστηριότητα, όπως το ψάρεμα, η οποία είναι αναγνωρισμένη ως μορφή θαλάσσιου τουρισμού³⁰

Βέβαια, αυτό είναι το κοινό σημείο, που συνδέει τις δύο μορφές τουρισμού.

Ωστόσο, ο αθλητικός τουρισμός υφίσταται και ως μεμονωμένη και αυτόνομη έννοια.

Η σύνδεση μεταξύ αθλητισμού και τουρισμού αναγνωρίστηκε από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού (World Tourism Organization- UNWTO) και από τη Συνδιάσκεψη με τη Διεθνή Ολυμπιακή Επιτροπή (ΔΟΕ) που πραγματοποιήθηκε τον Φεβρουάριο του 2001 στην Ισπανία. Πόρισμα πρόσφατης έρευνας που διεξήγαγε ο προαναφερόμενος οργανισμός, απέδειξε ότι η συμβολή του αθλητισμού στο Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν (Α.Ε.Π.) των βιομηχανοποιημένων εθνών υπολογίζεται γύρω στο 1-2% και ο τουρισμός σε ποσοστό 4-6%.

Η πρώτη και άμεση συνέπεια της σύνδεσης του τουρισμού με τον αθλητισμό είναι η κατανόηση διαφορετικής κουλτούρας και τρόπου ζωής, τη συμβολή στην προώθηση και διατήρηση της ειρήνης και στην ανάπτυξη σχέσεων μεταξύ των ανθρώπων³¹

³⁰ Υφαντίδου Γ., Κώστα Γ., Μιχαλοπούλου Μ. & Τσίτσαρη Ε. (2010). Τουριστική τυπολογία: εφαρμογή στην Ελλάδα. Άθληση και κοινωνία

³¹ Huescar, A. (2001). Sport and leisure. Olympic Review, April-May, Lausanne.

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται αυξημένο ενδιαφέρον από την αθλητική βιομηχανία και τη βιομηχανία του τουρισμού όσο και από την ακαδημαϊκή κοινότητα για τον αθλητικό τουρισμό.³²

Στον αθλητικό τουρισμό η αθλητική δραστηριότητα αποτελεί το κύριο κίνητρο της μετακίνησης, ενώ το τουριστικό στοιχείο ενισχύει τη συνολική εμπειρία. Στον στενό του ορισμό αφορά τα άτομα που παρακολουθούν ή συμμετέχουν σε ένα ανταγωνιστικό αθλητικό γεγονός. Στον ευρύ του ορισμό αφορά τα άτομα που ταξιδεύουν για να συμμετέχουν σε δραστηριότητες αθλητικής αναψυχής, ενεργά ή παθητικά. Το ταξίδι σε αυτή την περίπτωση είναι το κύριο κίνητρο μετακίνησης. Στον στενό του ορισμό αφορά άτομα που ταξιδεύουν και ο αθλητισμός είναι δευτερεύον κίνητρο. Στον ευρύ του ορισμό αφορά άτομα τα οποία συμμετέχουν σε αθλητικές δραστηριότητες σε εντελώς τυχαία ή περιστασιακή βάση κατά τη διάρκεια των διακοπών τους.³³

Κατά τους Felderer, Helmenstein, Kleissner, Moser, Schindel & Treitler (2006), ένα αθλητικό γεγονός ή γενικότερα ο αθλητικός τουρισμός συνιστά για τις χώρες που αναλαμβάνουν την οργάνωσή τους ένα σημαντικό εργαλείο οικονομικής ανάπτυξης. Σημαντική στην προκείμενη περίπτωση είναι η συμβολή αφενός των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας, που επενδύουν ένα μεγάλο ποσοστό του κεφαλαίου τους για την εξασφάλιση των τηλεοπτικών δικαιωμάτων, αφετέρου των εταιριών, που αναλαμβάνοντας καθήκοντα χορηγού, αναζητούν τρόπο διαφήμισής των ίδιων. Μ' αυτόν τον τρόπο καλύπτεται το μεγαλύτερο μέρος των εξόδων της διοργάνωσης. Έτσι, παράγονται έμμεσα οφέλη, Τα έμμεσα οφέλη αφορούν τα έσοδα που προέρχονται από τον εσωτερικό και εισερχόμενο τουρισμό και συνεπώς από την τοπική επιχειρηματικότητα.³⁴

Όσον αφορά την Ελλάδα, πρέπει να τονιστεί πως από τα μέσα του προηγούμενου αιώνα, λόγω της τουριστικής της ανάπτυξης σε διεθνές επίπεδο, αναδείχθηκε σε προορισμό μαζικού αθλητισμού.

³² Standeven, J. & De Knop, P. (1999). Sport tourism. Champaign, Ill: Human Kinetics

³³ Gammon, S. & Robinson, T. (1997). Sport and tourism a conceptual framework. Journal of Sport Tourism, 4 (3)

³⁴ Felderer, B., Helmenstein, C., Kleissner, A., Moser, B., Schindel, L. & Treitler, R. (2006). Sport und economie in Europa. Ein tour d' horizon. Έρευνα για λογαριασμό του Αυστριακού κράτους

Η Ελλάδα, συγκριτικά με τα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης βρίσκεται στην κορυφή των προτιμήσεων των τουριστών.³⁵ σε συνδυασμό με τη φύση και τα μνημεία που διαθέτει, αποτελεί πόλο έλξης για τους τουρίστες. Συνεπώς, οι προϋποθέσεις υπάρχουν και εκείνο που χρειάζεται είναι η αξιοποίηση αυτών, αφού η Ελλάδα διαθέτει πλειάδα ορεινών όγκων, αναρίθμητες παραλίες, ήπιο κλίμα, αλλά και μια μοναδική πολιτιστική κληρονομιά.

Στον ελληνικό χώρο ο ενεργός αθλητικός τουρισμός είναι μια δραστηριότητα, που βρίσκεται σε διαδικασία ανάπτυξης . Οι υπηρεσίες που παρέχει ο αθλητικός τουρισμός του διακρίνονται σε τρεις βασικές κατηγορίες, εκ των οποίων είναι οι δραστηριότητες που είναι άρρηκτα συνδεδεμένες με τη θάλασσα, όπως είναι για παράδειγμα, οι καταδύσεις η ιστιοπλοΐα, το θαλάσσιο καγιάκ και τα ταξίδια με γιοτ, οι εξωτερικές δραστηριότητες βουνού, όπως εν παραδείγματι το σκι, οι πεζοπορίες, η αναρρίχηση το ράφτινγκ, το καγιάκ σε ποτάμια και λίμνες και τέλος οι φυσικές δραστηριότητες, στις οποίες περιλαμβάνονται το τένις, το γκολφ κλπ Στα τέλη της δεκαετίας του '80, πραγματοποιήθηκε το πρώτο οργανωμένο πρόγραμμα αναψυχής εξωτερικού χώρου στην Ελλάδα και περιλάμβανε δραστηριότητες όπως το ράφτινγκ, οι πεζοπορίες και τ καγιάκ. Εκείνη την περίοδο, η πρακτική προώθησης του μάρκετινγκ των συγκεκριμένων προγραμμάτων παρείχε πολύ περιορισμένες διεξόδους και λύσεις, με αποτέλεσμα να είναι ελάχιστες οι δυνατότητες που παρέχονταν για την προσέλκυση του ενδιαφέροντος των ξένων τουριστών για τέτοιου είδους διακοπές. Με το πέρας της δεκαετίας του 1990, η βιομηχανία του αθλητικού τουρισμού ανέλαβε ακόμα ενεργότερη δράση. Με τη νέα διαμόρφωση και με την ανάπτυξη των ιδιωτικών οργανισμών στην αγορά , πολλοί αξιοποίησαν την πρακτική της δικαιιοπαροχής (franchising). Την περίοδο αυτή, η αγορά του αθλητικού τουρισμού έκανε μεγάλη πρόοδο. Καθοριστικό ρόλο έπαιξε και ο τρόπος προβολής της συμμετοχής σε δραστηριότητες εξωτερικού χώρου ως ένα σύγχρονο τρόπο ζωής και ως μία μορφή εναλλακτικών διακοπών, που απευθύνεται σε όλους. Διαμορφώνει το προφίλ του σύγχρονου τουρίστα, απομακρύνοντάς τον από συνήθειες που σχετίζονται με καθιστική ζωή και δημιουργώντας του την ανάγκη να έχει αθλητική απόδοση, αναζητώντας παράλληλα την τουριστική αναψυχή. Έτσι, αντιστέκεται στο γήρας,

³⁵ Λύτρας, Π. (1991). Ο συγκερασμός τουρισμού και αθλητισμού μπροστά στο 2000. Αθήνα: Interbooks

ρυθμίζει το βάρος του και δημιουργεί νέες κοινωνικές σχέσεις.³⁶ Στην εποχή που διανύουμε, η βιομηχανία του αθλητικού τουρισμού συνεχίζει να βρίσκει εναλλακτικές και να κάνει νέες προτάσεις. Οι ιδιωτικοί οργανισμοί θέτουν όλο και υψηλότερους επαγγελματικούς στόχους για τους ντόπιους και ξένους τουρίστες και δίνουν έμφαση στην ανάπτυξη ενός τουριστικού δικτύου. Η χρήση του διαδικτύου ως κύριο μέσο προώθησης αυτής της μορφής εναλλακτικού τουρισμού, σε συνδυασμό με την χρήση και άλλων επικοινωνιακών μέσων, αποσκοπώντας στην προσέλκυση ολοένα και περισσότερων ξένων τουριστών, συνεχίζει ν' αποτελεί μία από τις βασικές προκλήσεις για τις επιχειρήσεις στην Ελλάδα, στο πλαίσιο του ανταγωνιστικού τουριστικού περιβάλλοντος³⁷

³⁶ Χρόνη, Σ. (2001). Δραστηριότητες αθλητισμού αναψυχής στην Ελλάδα: αντιλήψεις φοιτητών φυσικής αγωγής. *Φυσική Δραστηριότητα & Ποιότητα*, 1, 20-27.

³⁷ Κουθούρης, Χ. (2009). Υπαίθριες δραστηριότητες αναψυχής – Ακραία αθλήματα – Μάνατζμεντ υπηρεσιών και εκπαίδευση στελεχών. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Χριστοδουλίδη

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Πέραν του ορισμού που επιχειρήθηκε να δοθεί ανωτέρω, στο πλαίσιο της αναφοράς των «λέξεων-κλειδιών», για τα οποία θα γίνει λόγος στην προκείμενη έρευνα, αγροτουρισμό αποτελεί κάθε προσοδοφόρα δραστηριότητα που γίνεται σε μια φάρμα ή σε ένα εκτροφείο, έχοντας ως στόχο την ψυχαγωγία και την εκπαίδευση των επισκεπτών. Οι απαρχές εμφάνισης του αγροτουρισμού τοποθετούνται χρονικά τη δεκαετία του 1960 στην Ευρώπη και στην Αμερική. Στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής ήταν το φυσικό επακόλουθο της Παγκόσμιας Οικονομικής Κρίσης του 1929, γνωστής και ως Κραχ και του New Deal, καθώς η πλειοψηφία των κατοίκων επέστρεψε σε συνήθειες αγροτικού και κτηνοτροφικού βίου, ενώ παράλληλα ενισχύθηκαν ενδιαφέροντα, όπως η ιππασία σε φάρμες και η επίσκεψη σε ζωολογικούς κήπους. Έπεται μία περίοδος όπου σύνηθες φαινόμενο αποτέλεσε η διανυκτέρευση σ' αγροτικές κατοικίες, στις οποίες συμπεριλαμβανόταν το πρωινό που απαρτιζόταν από φρέσκα προϊόντα από το χωράφι και τη φάρμα, το οποίο οι επισκέπτες το απολάμβαναν μαζί με τους ιδιοκτήτες. Αυτό οδήγησε στη μετατροπή των ειδικών ταξιδιών για τη γεωργία σε τουριστικά πακέτα κύρους. Στην εποχή που διανύουμε, η καθολική αναγνώριση του αγροτουρισμού, καλύπτει ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων, όπως είναι η ιππασία, η παρακολούθηση και φωτογράφιση της άγριας ζωής, το κυνήγι και το ψάρεμα σε προκαθορισμένους τόπους επί πληρωμή, η αναζήτηση γεύσεων, οι αγορές τροφίμων κατευθείαν από τις φάρμες, ο κατασκηνωτικός τουρισμός, οι διακοπές σε αγροτόσπιτα και ράντσα, η συμμετοχή σε φεστιβάλ μουσικής και αγροτικού πολιτισμού, η αναζήτηση γεωργικών προϊόντων σε ειδικές εκθέσεις, ο ειδικός τουρισμός σε φάρμες για την περίοδο των Χριστουγέννων και οι σχολικές εκδρομές³⁸

Η ίδια ζήτηση παρατηρείται και στην Ευρώπη, με ορισμένα όμως χαρακτηριστικά να διαφοροποιούνται, λόγω του παραδοσιακού τοπικού πλούτου και της κλίμακας των καλλιεργειών, που είναι σχετικά μικρότερη. Συνεπώς, εν προκειμένω, ο αγροτουρισμός βασίζεται κατά κύριο λόγο σε μικρές και μεσαίες αγροκτηνοτροφικές μονάδες, στην εκμετάλλευση της τοπικής παραγωγής, στην κατασκευή ή παρασκευή τοπικών χειροτεχνημάτων και προϊόντων, καθώς και σε

³⁸ Ίδρυμα Λαμπράκη, https://www.lrf.gr/programmmedia/1402657613_2.pdf,

εκδηλώσεις τοπικού πολιτισμού, που εκτείνονται στις τέχνες και την ψυχαγωγία, αλλά και σε προβολή των ειδικών χαρακτηριστικών κάθε τόπου.³⁹

Οι βασικοί λόγοι ανάπτυξης του αγροτουρισμού είναι η στασιμότητα και η συρρίκνωση του αγροτικού εισοδήματος, η ανάδειξη του τουρισμού ως η πιο κερδοφόρα βιομηχανία σε διεθνές επίπεδο, η τάση του υπαίθριου τουρισμού να εξελιχθεί σε μία από τις κύριες εναλλακτικές έναντι του φαινομένου του μαζικού τουρισμού και η σταθερή επιθυμία των ομάδων που επιλέγουν τον αγροτουρισμό, να μη θεωρούνται τουρίστες, αλλά συλλέκτες εμπειριών που αναζητούν τη βελτίωση της ποιότητας ζωής τους.⁴⁰

Όσον αφορά τον αγροτουρισμό στην Ελλάδα, αξίζει να σημειωθεί ότι η ανάπτυξη αυτού ευνοείται από τις επικρατούσες δημογραφικές, κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες. Αυτό συμβαίνει λόγω των μικρών ιδιοκτησιών, του ενδιαφέροντος που εκδηλώνεται από τους κατοίκους των αστικών κέντρων, οι οποίοι κατάγονται από αγροτικές οικογένειες, μ' αποτέλεσμα να κυριαρχεί στη συνείδησή τους το αίτημα « επιστροφής στη φύση».

Η έναρξη του ελληνικού αγροτουρισμού τοποθετείται χρονικά τη δεκαετία του 1990 στο πλαίσιο της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής, όπως προωθείτο με σκοπό την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τότε, δίνονταν επιδοτήσεις από την Ευρωπαϊκή Ένωση με σκοπό να υποστηρίξουν το αγροτικό εισόδημα. Έτσι, έγινε επιτακτική η ανάγκη λήψης νέων επιχειρηματικών πρωτοβουλιών, κάτι το οποίο υλοποιήθηκε μέσω ειδικών προγραμμάτων. Συνεπώς, ξεκίνησε να εξελίσσεται η δημιουργία των αγροτουριστικών επιχειρήσεων στην Ευρώπη. Επιπροσθέτως, η Ευρωπαϊκή Ένωση, μετά την υπογραφή της Συνθήκης του Μαάστριχτ κατέβαλλε ουσιαστικές προσπάθειες βελτίωσης της θέσης των αγροτών, μέσω των προγραμμάτων δημιουργίας ξενώνων και βελτίωσης των υποδομών στη ύπαιθρο. Για το τελευταίο πρόγραμμα που αναφέρθηκε, η Ελλάδα ξεκίνησε να χρηματοδοτεί τις επιχειρηματικές πρωτοβουλίες.

Οι οργανωμένες αυτές εταιρικές προσπάθειες, που προέρχονταν από το δημόσιο και ιδιωτικό τομέα, είχαν αντίκτυπο στην κοινή γνώμη και ώθησαν πολλούς Έλληνες να δημιουργήσουν ξενώνες, γυναικείους τοπικούς συνεταιρισμούς, εγκαταστάσεις

³⁹ Ίδρυμα Λαμπράκη, https://www.lrf.gr/programmmedia/1402657613_2.pdf,

⁴⁰ « « «

ξενάγησης και παρατηρητηρίων σε προστατευόμενες ζώνες, σε ορεινούς όγκους και υδροβιότοπους, που έδιναν τη δυνατότητα στο κοινό να κάνει σύντομες διακοπές σε τόπους που δεν ήταν γνωστό ότι υπήρχε ταξιδιωτικό ενδιαφέρον. Στο πλαίσιο των πρωτοβουλιών που λήφθηκαν τη δεκαετία του 1990, βασίστηκε η φήμη των παραδοσιακών χωριών της Ηπείρου, η ζώνη των Πρεσπών, το ενδιαφέρον για λίμνες και ποτάμια, το ενδιαφέρον για τα δέλτα των μεγάλων ποταμών, η αναζήτηση της ιδιαιτερότητας σε πολλά νησιά του Αιγαίου και του Ιονίου, οι δρόμοι του κρασιού και της ελιάς, ενώ η Επίδαυρος οργάνωνε ήδη από το 1998 το πρώτο φεστιβάλ Αγροτουρισμού που συνεχίζεται μέχρι τη σημερινή περίοδο⁴¹

Επιπροσθέτως, παρατηρήθηκε η ύπαρξη μιας σημαντικής στήριξης της υπαίθρου από αστικές οικογένειες. Παρά το γεγονός ότι ο αγροτουρισμός αποσκοπούσε στην προσφορά βοήθειας σε αγροτικές οικογένειες, συμβάλλοντας στην αύξηση του εισοδήματός τους, επέφερε ανασταλτικά αποτελέσματα, δεδομένου ότι οι επενδύσεις που έλαβαν χώρα, δεν είχαν στενή σχέση με τον αγροτουρισμό. Ο κύριος λόγος ήταν ότι κατασκευάστηκαν στις πόλεις αυτές πολυτελή ξενοδοχεία, τα οποία πρόσφεραν δυνατότητες για χειμερινά σπορ και τα οποία προωθούσαν τα παραδοσιακά προϊόντα, πλήττοντας κατά τον τρόπο αυτό τον τουρισμό της υπαίθρου.

Πλέον, οι επιχειρήσεις που έχουν ως βάση τον αγροτικό χώρο υπολογίζονται γύρω στις χίλιες σε όλη την Ελλάδα. Μερίδιο ευθύνης φέρουν και οι αγρότες οι οποίοι δεν αξιοποίησαν στο έπακρο τις ευκαιρίες προώθησης της μεσογειακής διατροφής που του δόθηκαν μέσω των χρηματοδοτήσεων. Σε αυτό συντέλεσε και η έλλειψη τοπικής ενότητας.

Εν ολίγοις, η κύρια χρηματοδότηση του αγροτουρισμού από το ταμείο για την υποστήριξη του αγροτικού εισοδήματος, γνωστό και ως FEOGA δεν είχε τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα, όπως ήταν η διασφάλιση ολιστικής ανάπτυξης. Βασική αιτία αποτέλεσε η μη υιοθέτηση των πρακτικών άνθισης που είχαν εφαρμοστεί στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής και στην Ευρώπη τη δεκαετία του 1960. Επίσης, η διεύρυνση της βάσης των δικαιούχων οικονομικής υποστήριξης οδήγησε στην κατάχρηση αυτής.⁴²

⁴¹ «»»»

⁴² Ίδρυμα Λαμπράκη, https://www.lrf.gr/programmmedia/1402657613_2.pdf

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΟΙΝΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ- ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΕΝΙΑΙΟΥ ΘΕΣΜΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ

Στην κατηγορία του αγροτουρισμού συγκαταλέγεται ο οινοτουρισμός. Η διαμόρφωση του οινοτουριστικού προϊόντος συνίσταται στην ύπαρξη περιοχών αμπελοκαλλιέργειας, και ιδιαίτερα παραγωγής οίνων ΟΠΑΠ (Ονομασίας Προέλευσης Ανώτερης Ποιότητας), σε συνδυασμό με την παρουσία επισκέψιμων οινοποιείων με κατάλληλες υποδομές και υπηρεσίες εξυπηρέτησης επισκεπτών. Ο οινοτουρισμός είναι άρρηκτα συνδεδεμένος και με τον γαστρονομικό και πολιτιστικό τουρισμό, που αφορά τοπικά και παραδοσιακά προϊόντα, παραδοσιακή κουζίνα και αγροτική κληρονομιά.⁴³

Το 2014, με την ψήφιση του ν. 4276/2014 δημιουργείται για πρώτη φορά εθνικό θεσμικό πλαίσιο που αφορά τον αγροτουρισμό καθώς και τον οινοτουρισμό. Δηλαδή, έγινε ενοποίηση των Υπουργείων Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων και Τουρισμού, με στόχο την ανάδειξη και ανάπτυξη του αγροτουρισμού και οινοτουρισμού⁴⁴. Όπως είχε αναφέρει ο κύριος Πάρις Κουκουλόπουλος σε δήλωσή του, «Με τον οινοτουρισμό επιδιώκουμε και φιλοδοξούμε την προσέγγιση του εσωτερικού και εξωτερικού επισκέπτη σε αμπελουργικές περιοχές όπου παράγονται παραδοσιακά υψηλής ποιότητας οίνοι, σε συνδυασμό πάντα με πλήθος τοπικών πολιτιστικών δραστηριοτήτων, καθώς και την ανάδειξη - διατήρηση του τοπίου και την προστασία του περιβάλλοντος». Συνεπώς, στόχος είναι η διεθνής αναγνώριση του ελληνικού οίνου.

Στο πλαίσιο ανάλυσης της εξέλιξης των εναλλακτικών μορφών τουρισμού στην Ελλάδα και εν προκειμένω του οινοτουρισμού, μείζονος σημασίας

Όπως είναι ευρέως γνωστό, παρ' όλο που ο οίνος κατείχε ανέκαθεν μια εξέχουσα θέση στο οικονομικό, κοινωνικό και πολιτισμικό γίνεσθαι της Ελλάδας, η λήψη πρωτοβουλιών για την αξιοποίηση του οινοτουριστικού εδάφους, αποτελούν ένα σχετικά πρόσφατο φαινόμενο.⁴⁵ Πριν τη δεκαετία του 1990, μεμονωμένα «οινοποιεία – ορόσημα» προσελκύουν τουριστικό ενδιαφέρον, λόγω της ιδιαίτερης αρχιτεκτονικής ή της ιστορίας τους⁴⁶. Σε νησιωτικές περιοχές όπως η Ρόδος, η Σαντορίνη και η Κρήτη, η ξενάγηση σε κάποιο οινοποιείο συνιστά τμήμα οργανωμένων πακέτων του παραθαλάσσιου μαζικού τουρισμού⁴⁷. Από τη δεκαετία του 1990 και μετά διαμορφώνεται μία νέα τάση τουριστικής ζήτησης, η οποία συμπίπτει με την ανάπτυξη του αμπελοοινικού κλάδου. Έτσι, παρατηρείται ότι αυξάνονται σε μεγάλο βαθμό οι επενδύσεις και ο αριθμός των οινοποιείων στην Ελλάδα, ευνοείται η φύτευση νέων ποικιλιών αμπέλου από οινολόγους, με πρωτοποριακό πνεύμα και δημιουργείται

⁴³ <http://altertourism.gr/morfes-tourismou/thalassios-tourismos>

⁴⁴ <http://www.enikonomia.gr/rural/7563,E8niko-8esmiko-plaisio-gia-agrotoyrismo-kai-oinotoyrismo.html>

⁴⁵ Alebaki, M. & Iakovidou, O. (2010). Initiatives towards wine tourism development in Greece. *Enometrika*, 3(2)

⁴⁶ Velissariou, E., Galagala, A. & Karathanos A. (2009). Wine tourism. Planning and development of a wine route in the region of Thessaly in Greece. *TOURISMOS*, 4 (4):

⁴⁷ Alebaki, M. & Iakovidou, O. (2010). Initiatives towards wine tourism development in Greece. *Enometrika*, 3(2)

γόνιμο έδαφος για την ανάπτυξη ενός πνεύματος «ευγενούς άμιλλας» μεταξύ των οινοποιών.⁴⁸

Παράλληλα, δημιουργείται το 1993 η «Ένωση Οινοπαραγωγών του Αμπελώνα της Μακεδονίας» (ENOAM), κίνηση που σηματοδοτεί την απαρχή της ανάπτυξης του οινοτουρισμού στην Ελλάδα με τη σύγχρονή του μορφή⁴⁹. Μέσω της αξιοποίησης ευρωπαϊκών, εθνικών και ιδίων πόρων, τα μέλη της ENOAM (νυν «Βορείου Ελλάδος», ENOABE, έπειτα από διεύρυνση της δραστηριότητας στην Ήπειρο και τη Θράκη, το 2003) δρομολογούν διάφορες ενέργειες, όπως η χάραξη οικών διαδρομών, η δημιουργία υποδομών για την υποδοχή επισκεπτών στα οινοποιεία, η κατάρτιση των οινοποιών και η διοργάνωση δράσεων προβολής και προώθησης⁵⁰

Το επιτυχημένο παράδειγμα της ENOABE ενθαρρύνει τις συλλογικότητες και σε άλλες περιοχές της χώρας, στις οποίες ιδρύονται αντίστοιχα δίκτυα οινοποιών, που εντάσσουν μεταξύ των στόχων τους και την οινοτουριστική ανάπτυξη. Στις Περιφέρειες δημιουργούνται η « Ένωση Οινοπαραγωγών του Αμπελώνα της Πελοποννήσου» το 1998, η «Ένωση Οινοπαραγωγών του Αμπελώνα της Αττικής» το 1999, το «Δίκτυο Οινοποιών Κρήτης – Wines of Crete» το 2006, η « Ένωση Οινοπαραγωγών του Αμπελώνα της Κεντρικής Ελλάδας» το 2008, η « Ένωση Οινοποιών Αμπελουργών Νήσων Αιγαίου» το 2009. Επιπροσθέτως, σε συλλογικότητες όπως οι Περιφερειακές Ενότητες, δημιουργούνται ο «Αμύνταιον Οίνος» το 2008, ο «Σύνδεσμος Οινοποιών ΠΟΠ Νεμέας» το 2011, ο «Σύνδεσμος Οινοποιών και Αμπελουργών Νάουσας» το 2014, οι «Δρόμοι του Κρασιού Αθήνας – Wines of Athens» το 2014, η «Ένωση Οινοπαραγωγών Δράμας» – Wines of Drama το 2015.⁵¹

Στην εποχή που διανύουμε, από τα 1000 περίπου ενεργά οινοποιεία της Ελλάδας (ΥΠΑΑΤ, προσωπική επικοινωνία), επισκέψιμα εκτιμάται ότι είναι τα 242⁵²

Σταθμός για τον ελληνικό οινοτουρισμό αποτελεί και η πρόσφατη ψήφιση του υπ' αριθμόν 4276/2014 Νόμου (ΦΕΚ Α 155/30-7-2014: «Απλούστευση διαδικασιών λειτουργίας τουριστικών επιχειρήσεων και τουριστικών υποδομών, ειδικές μορφές τουρισμού και άλλες διατάξεις»), ο οποίος προκρίνει για πρώτη φορά- τη δημιουργία εθνικού θεσμικού πλαισίου. Το Άρθρο 25 του Κεφαλαίου Δ' («Ειδικές Μορφές Τουρισμού»), προβλέπει τη θέσπιση «Σήματος Επισκέψιμου Οινοποιείου», το οποίο θα χορηγείται από το Υπουργείο Τουρισμού, εφόσον η εκάστοτε επιχείρηση πληροί συγκεκριμένες προδιαγραφές.

⁴⁸ Pitoska, E. (2008). Networking of the wine-tourism small and medium sized enterprises and their contribution to the local development: The case of the 'wine roads' of Northern Greece. International Conference on Applied Economics – ICOAE 2008. Kastoria-Greece

⁴⁹ Alebaki, M. & Iakovidou, O. (2010). Initiatives towards wine tourism development in Greece. *Enometrika*, 3(2)

⁵⁰ Karafolas, S. (2006). Creating a non-profit network of producers for the development of the local culture and local tourism: the case of wine roads of Northern Greece. *Review of International Cooperation*, 99 (1):

⁵¹ Alebaki, M. (2017). Wine tourism as an interdisciplinary research field: contemporary theoretical and empirical perspectives

⁵² Ioannides D. & M. Alebaki (2014). Resilience thinking: A Drive for Innovative Approaches in tourism

ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΚΡΙΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ο Faulkner (2001) έχει εισάγει ορισμένες προτάσεις για την αντιμετώπιση των τουριστικών κρίσεων . Ο Wand (2009) εκπόνησε οκτώ ολίγες εμπειρικές μελέτες για την πλήξη του τουρισμού σε ορισμένες περιοχές και χώρες, όπως ήταν για παράδειγμα, η πτώση των Δίδυμων Πύργων στη Νέα Υόρκη, μετά την τρομοκρατική επίθεση που έλαβε χώρα στις 11 Σεπτεμβρίου του 2001 και ο πόλεμος του Ιράκ το 2003. Ο Faulkner (1991) επιχειρεί να διακρίνει την τουριστική κρίση από την τουριστική καταστροφή, υπολογίζοντας την ανθρώπινη συμβολή. Η τουριστική καταστροφή ερμηνεύεται ως μείωση των τουριστικών αφίξεων κατά 10%.⁵³

Σημειωτέον ότι οι τουριστικές καταστάσεις διακρίνονται σε τρεις φάσεις, στην τουριστική καταστροφή, στην τουριστική κρίση και στην τουριστική κάμψη.

Όσον αφορά την Ελλάδα, η πρώτη τουριστική κρίση που παρατηρήθηκε ήταν στα χρόνια της επιβολής της δικτατορίας των στρατιωτικών. Οπότε το 1967 , όταν επιβλήθηκε η δικτατορία, αλλά και το 1974 όταν έλαβε χώρα η πτώση αυτής, σε συνδυασμό με την τουρκική εισβολή στην Κύπρο και την πετρελαϊκή κρίση. Οι υπόλοιπες τουριστικές κρίσεις εντοπίζονται μετά το 1980 λόγω των παγκόσμιων μακροοικονομικών προβλημάτων.

Παρ' όλα αυτά, η κρίση με την Τουρκία το Μάρτιο του 1987 δεν επέφερε πτώση στον τουρισμό. Θεωρείται επίσης ότι η πτώση στην έλευση των τουριστών το 1996 παράλληλα με την κρίση στα Ίμια, δε σχετίζεται μ' αυτό, καθώς είχε παρατηρηθεί το ίδιο και το 1995. Συνεπώς η προαναφερόμενη επικρατούσα παγκόσμια οικονομική κατάσταση αποτελούσε μια υπόθεση που είχε λογική βάση, εν προκειμένω. Το 1999 ο σεισμός στην Αθήνα αποτέλεσε φυσική καταστροφή, που οδήγησε στην τουριστική καταστροφή . Το 2008, οι πυρκαγιές αποτέλεσαν επίσης φυσική- εξωτερική καταστροφή που είχε ως άμεση συνέπεια την τουριστική καταστροφή.⁵⁴

Συνεχόμενες ετήσιες κρίσεις πραγματοποιούνται τα διαστήματα μεταξύ 1982-1983, 1995- 1996 και 2003-2004.

⁵³ Brent W. Ritchie, Humphrey Dorrell, Daniela Miller and Graham A. Miller "Crisis Communication and Recovery for the Tourism Industry: Lessons from the 2001 Foot and Mouth Disease Outbreak in the United Kingdom"

⁵⁴ <http://www.gnto.gov.gr/el>

Σχέδιο Διαχείρισης Τουριστικών Κρίσεων και καταστροφών

Προαπαιτούμενα Αποτελεσματικού Σχεδιασμού Διαχείρισης Τουριστικών Κρίσεων	Συστατικά Στοιχεία Σχεδιασμού Διαχείρισης Τουριστικών Κρίσεων
<ul style="list-style-type: none">• Συντονισμός και ομαδική δουλειά όλων των αρμόδιων φορέων.• Συνεχή διαβούλευση.• Πιστή αφοσίωση	<ul style="list-style-type: none">• Ανάλυση και πρόβλεψη του κινδύνου από την τουριστική κρίση.• Οριοθέτηση προτεραιοτήτων.• Καθιέρωση πρωτόκολλων ενεργειών από όλους τους εμπλεκόμενους φορείς.• Καταγραφή των υποδομών και πόρων για την εκτίμηση των αναγκών εξωτερικής βοήθειας.• Καθιέρωση ενός κεντρικού στρατηγείου διαχείρισης της κρίσης.• Σύστημα ενημέρωσης των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας.• Σύστημα προειδοποίησης• Ευελιξία από όλους τους εμπλεκόμενους φορείς.• Συμμετοχή, εκπαίδευση και αναθεώρηση.

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

Εντός των κρίσεων για τις οποίες έγινε λόγος ανωτέρω, η μορφή κρίσης η οποία επιφέρει αισθητή μείωση της οικονομικής δραστηριότητας πλήττει σε σημαντικό βαθμό τον τουρισμό. Πέραν της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης (Κραχ) του 1930 που ξεκίνησε από τη Νέα Υόρκη, ανάλογες επιπτώσεις είχε και η κρίση του 2009, η οποία ενδιαφέρει άμεσα την προκείμενη εργασία, λαμβάνοντας υπόψη ότι η μελέτη αυτή αφορά την εξέλιξη του τουρισμού στην Ελλάδα στο διάστημα μεταξύ του 2000 και του 2017. Το 2009 παρατηρείται μια ουσιαστική συρρίκνωση της οικονομίας εν αντιθέσει με προηγούμενα έτη που είχε παρατηρηθεί υψηλή ανάπτυξη, που ξεπερνούσε το 3% ετησίως. Λαμβάνοντας υπόψη ότι οι εύπορες χώρες συρρικνώνονται οικονομικά, διακρίνεται οικονομική επιβράδυνση στο 2,4% για το 2009. Το έτος αυτό μειώθηκε για 52 χώρες το κατά κεφαλήν εισόδημα και η απόδοση σε οικονομίες συρρικνώθηκε κατά 6,7%. Παράδειγμα αποτελεί η ρωσική απόδοση, που μειώθηκε κατά 8%. Κατά 2% συρρικνώθηκαν οι οικονομίες στη Λατινική Αμερική, ενώ στη Δυτική Ασία χώρες που πλήττονται αρνητικά είναι η Τουρκία και το Μπαχρέιν.⁵⁵

Εν ολίγοις, η παγκόσμια οικονομική κρίση του 2009 επηρέασε ουκ ολίγες οικονομίες, εκ των οποίων και αυτή της Ελλάδας. Οι χώρες αυτές, προς αποφυγή του κινδύνου της ολικής κατάρρευσης της οικονομίας τους, έθεσαν σε εφαρμογή πολιτικές λιτότητας, επιβάλλοντας διαρθρωτικά και μεταρρυθμιστικά μέτρα στους πολίτες τους.
56

Η παγκόσμια οικονομική κρίση πλήττει σε μεγάλο βαθμό την κοινωνική ζωή, λόγω του ότι συμβάλλει στη μείωση του εισοδήματος και οδηγεί στην πτώχευση του πληθυσμού. Από το 2008 η ανεργία αυξάνεται με την Ελλάδα και την Ισπανία να βρίσκονται στην κορυφή. Από το έτος παρατηρήθηκε μείωση των συνολικών επενδύσεων κατά 8% του ΑΕΠ συγκριτικά με το 2007. Πέραν της μείωσης εισοδημάτων, αυτό επιφέρει αναβλητικότητα στα επενδυτικά ιδιωτικά πλάνα λόγω πιθανής μειωμένης ζήτησης. Πριν το 2008, το βιοτικό επίπεδο στην Ελλάδα ήταν ιδιαίτερα υψηλό και η ίδια συγκαταλεγόταν στις 30 κορυφαίες χώρες παγκοσμίως όσον

⁵⁵ Γεώργιος Κουφάρης, (2010), «Η παγκόσμια οικονομική κρίση και οι χρηματιστηριακές αγορές». Περιοδικό Χρήμα, Ιανουάριος-Φεβρουάριος 2010

⁵⁶ Matsas, S.M. (2012). Greece and the World Capitalist Crisis. Journal of Socialist Theory, pp. 2-13

αφορά το κατά κεφαλήν εισόδημα.⁵⁷ Όμως, η χώρα είχε αποτύχει να λάβει καλύτερους όρους χρηματοδότησης για να μειωθεί το χρέος της προς το Α.Ε.Π. σε βιώσιμα επίπεδα.⁵⁸ Μέχρι το 2010 περιορίστηκαν σημαντικά τα διαρθρωτικά ελλείμματα και η υιοθέτηση μιας αυστηρότερης δημοσιονομικής πολιτικής επηρέασε σημαντικά την αναλογία του χρέους προς το Α.Ε.Π. ,το οποίο μειώθηκε κατά 104 %.

Η Ε.Ε. και το Δ.Ν.Τ. έχουν δανείσει 110 δις ευρώ στην Ελλάδα, (70 δις η Ε.Ε. και 40 δις το Δ.Ν.Τ.), τα οποία προδιαθέτουν ουσιαστικές μεταρρυθμίσεις, όπως ήταν οι περικοπές μισθών, οι απολύσεις δημοσίων υπαλλήλων, η ιδιωτικοποίηση των κρατικών ακινήτων, η αποδυνάμωση των συνδικάτων και η απορρύθμιση.⁵⁹

Παρά τις ενδείξεις προόδου της ελληνικής οικονομίας από την έναρξη του πρώτου μνημονίου έως το 2017, εξακολουθεί ν' αντιμετωπίζει κάποιες προκλήσεις, όπως είναι η αποκατάσταση της ανάπτυξης, η εξασφάλιση δημοσιονομικής διατήρησης , η εξασφάλιση του χρηματοπιστωτικού συστήματος .

Όσον αφορά τις οικονομικές επιπτώσεις του τουρισμού σε μία χώρα, χρησιμοποιούνται ορισμένες μεθοδολογίες για την αξιολόγηση αυτών εντός του UNWTO, με τη μορφή Δορυφόρων Λογαριασμού Τουρισμού (ΔΛΤ). Ο UNWTO είναι ο εντολοδόχος των Ηνωμένων Εθνών για την ανάλυση, τη δημοσίευση, την τυποποίηση και την ανάπτυξη στατιστικών για τον τουρισμό και συνεργάζεται με οργανισμούς όπως ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) και Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το σκοπό αυτό.⁶⁰

Οι οικονομικές επιπτώσεις του τουρισμού διακρίνονται σε άμεσες, έμμεσες και επαγωγικές. Οι άμεσες σχετίζονται με τις δαπάνες στον τουριστικό τομέα, βάσει ενός καταλόγου των τυπικών προϊόντων τουρισμού που παράγει και προωθεί κάθε χώρα, και ο οποίος καταρτίζεται από τον UNWTO και τον ΟΟΣΑ. Οι έμμεσες επιπτώσεις αφορούν την παραγωγή τοπικών προϊόντων . Οι αποφάσεις για την αγορά αυτών λαμβάνονται από τις εταιρείες της πρώτης γραμμής, οι οποίες καθορίζουν το είδος της κατανάλωσης για τους επισκέπτες. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η

⁵⁷ «»»»

⁵⁸ Γεώργιος Κουφάρης,(2010) , «Η παγκόσμια οικονομική κρίση και οι χρηματοπιστηριακές αγορές». Περιοδικό Χρήμα, Ιανουάριος-Φεβρουάριος 2010

⁵⁹ «»»»»

⁶⁰ ΕΛΣΤΑΤ- Ελληνική Στατιστική Αρχή (2015). «Ελλάδα σε αριθμούς. Στατιστικά στοιχεία και διαίρεση δημοσιεύσεις», σ. 1-87, Πειραιάς

περίπτωση ενός προμηθευτή ξενοδοχείου, ο οποίος αγοράζει τοπικά προϊόντα. Με αυτόν τον τρόπο, ο τουρίστας θα είναι ο δημιουργός της αγοράς και παραγωγής αγαθών και υπηρεσιών στη χώρα που επισκέπτεται. Δηλαδή, είναι μείζονος σημασίας να είναι σε θέση να ενθαρρύνει τον τουριστικό τομέα μέσω της προμήθειας τουριστικών αγαθών και υπηρεσιών, καθώς έτσι πολλαπλασιάζει τα έσοδα σε μία περιοχή.

Από την άλλη πλευρά, οι επαγωγικές επιπτώσεις αποδίδονται εννοιολογικά ως δαπάνες των εργαζομένων από τους μισθούς που καταβάλλονται από τις επιχειρήσεις, που έρχονται σε άμεση επαφή με τους τουρίστες. Στις επιπτώσεις αυτές συγκαταλέγεται και η κατανάλωση των εταιρειών που είχαν άμεσα ή έμμεσα οικονομικά οφέλη από την αρχική δαπάνη στον τουριστικό τομέα, όπως είναι για παράδειγμα οι αγορές καταναλωτικών αγαθών.

Όσον αφορά τις έμμεσες επιπτώσεις του τουρισμού στο Α.Ε.Π. αξίζει να σημειωθεί ότι ο τουρισμός καλύπτει το 30% του διεθνούς εμπορίου στον υπηρεσιακό τομέα. Οι χώρες με υψηλό επίπεδο τουρισμού παράγουν το 70% της παγκόσμιας τουριστικής δραστηριότητας. Έτσι, οι χώρες όπου η συνολική συνεισφορά του τουρισμού στο Α.Ε.Π. ξεπερνά το 45%, η συμβολή του τουρισμού μπορεί να είναι καθοριστική για την οικονομική ανάπτυξη⁶¹. Οι έμμεσες αυτές οικονομικές επιπτώσεις γίνονται αντικείμενο αγοράς από τον τουριστικό και επενδυτικό τομέα και τον τομέα δημοσίων δαπανών και αποτελούν κινητήριο μοχλό της τουριστικής ανάπτυξης.

Γενικότερα, καθοριστική είναι η συνεισφορά του τουρισμού σε χώρες με εγχώρια ζήτηση για αυτόν και σε χώρες με ανεπτυγμένο υψηλής προστιθέμενης αξίας τουρισμό.

Σε εθνικό επίπεδο, η Ελλάδα είχε 17.9 εκατομμύρια διεθνείς αφίξεις τουρισμού, οι οποίες αντιπροσωπεύουν 12,2 δις ευρώ το 2015 . Αυτό αντιστοιχεί σε 681 € ανά άφιξη και 15,2% λιγότερο από τον παγκόσμιο μέσο όρο. Σε κάθε περίπτωση, η Ελλάδα έχει περίπου ένα μερίδιο 1,5% της παγκόσμιας τουριστικής αγοράς και 2,9% της ευρωπαϊκής. Επιπλέον, και όταν λαμβάνονται υπόψη όλες οι διαφορετικές επιπτώσεις,

⁶¹ Dritsakis, N. (2004). Tourism as a long-run economic growth factor: An empirical investigation for Greece using a causality analysis. *Tourism Economics*, Department of Applied Informatics, University of Macedonia, Vol. 10, pp. 1-25, Thessaloniki

ο τουρισμός συμβάλλει κατά 16,4% στο ελληνικό ΑΕΠ και παράγει το 18,3% της συνολικής απασχόλησης της χώρας .⁶²

Το 2008, το κατά κεφαλήν ΑΕΠ ανήλθε σε 20.795 €, ενώ το 2015 αυτό μειώθηκε σε 14.302 €, δηλαδή μείωση 23,6% σε μόλις 7 χρόνια. Επιπλέον, το ποσοστό ανεργίας αυξήθηκε από 7,6% το 2008 σε 29,9% το 2015 και το ακαθάριστο χρέος της γενικής κυβέρνησης ως ποσοστό του ΑΕΠ από 112,9% το 2008 σε 175,7% το 2015 ⁶³.

Με βάση το Δείκτη Ανταγωνιστικότητας Ταξίδια & Τουρισμός του 2015, ο οποίος υπολογίζεται από το Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ (World Economic Forum-WEF), η Ελλάδα κατατάσσεται στην 32η θέση μεταξύ 140 χωρών. Το ίδιο έτος κατατάσσεται 25η βάσει πολιτιστικών πόρων, 13η βάσει των συνθηκών υγείας και υγιεινής και 3η όσον αφορά την τουριστική υποδομή της. Σε γενικές γραμμές, η Ελλάδα έχει ένα ισχυρό εθνικό προσανατολισμό προς τον τουρισμό σε σύγκριση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες και γενικά είναι ανοιχτή και θετική προς τους τουρίστες.⁶⁴Το 2017, η Ελλάδα αναδείχθηκε 15^η στις επιλογές των επισκεπτών ως τουριστικός προορισμός.

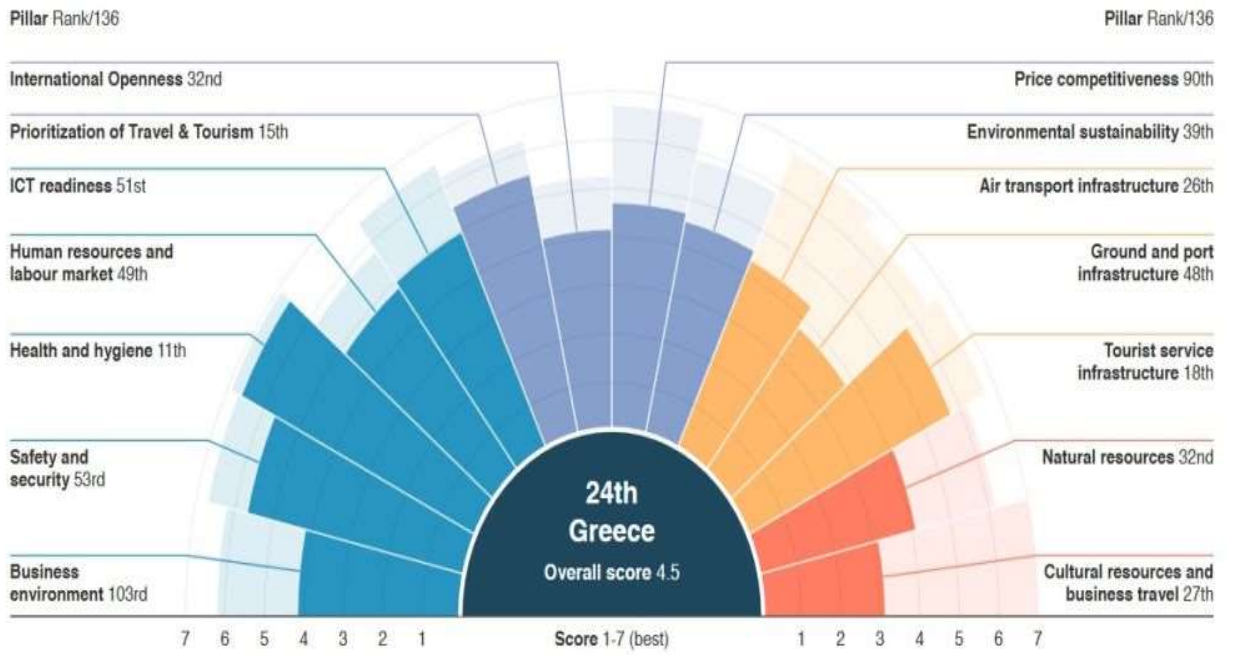
⁶² Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων (ΣΕΤΕ), Ορισμοί Στατιστικών Τουρισμού, Αθήνα 2015

⁶³ IMF (2015). World Economic Outlook Database – WEO Groups and Aggregates Information, Country Composition of WEO Groups

⁶⁴ WEF (2013). The Travel & Tourism Competitiveness Report 2013. World Economic Forum, p. 1-517, Geneva

Performance Overview

Key Score Highest score

Πηγή: WEF 2015

ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

ΘΕΤΙΚΕΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ

Βάσει όσων προαναφέρθηκαν, προκύπτει ότι μία χώρα δύναται να επωφεληθεί σημαντικά από τον τουρισμό. Αρχικά, αναπτύσσεται η οικονομία της χώρας και δημιουργούνται νέες θέσεις εργασίας. Στο πλαίσιο αυτό, αναμενόμενη είναι η βελτίωση έργων υποδομής, όπως είναι οι δρόμοι, τα λιμάνια, τα αεροδρόμια, ανάπτυξη που να ευνοεί όχι μόνο τους επισκέπτες, αλλά και τους κατοίκους των τουριστικών προορισμών. Έτσι, τείνει να γίνεται συχνότερη και αποτελεσματικότερη η προβολή μιας χώρας, του πολιτισμού της και της ιστορίας της.

Η τακτική επαφή κατοίκων με τους τουρίστες έχει ως αποτέλεσμα την ανταλλαγή πολιτισμών και κουλτούρας, τη δημιουργία σχέσεων αλληλεγγύης και κυρίως την εξάλειψη φαινομένων όπως ο ρατσισμός.

Τέλος, το γεγονός ότι όσοι κατοικούν στην πρωτεύουσα και κατάγονται από νησί επιστρέφουν στον τόπο τους, για να δραστηριοποιηθούν επιχειρηματικά στον τουριστικό τομέα συμβάλλει δραστικά στην καταπολέμηση της αστυφιλίας.

ΑΡΝΗΤΙΚΕΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ

Παρά τα οικονομικά οφέλη που αποφέρει ο τουρισμός, λαμβάνοντας υπόψη ότι αποτελεί μία από τις κύριες πλουτοπαραγωγικές πηγές της Ελλάδας, ενδέχεται να έχει και αρνητικές επιρροές. Μία από αυτές είναι η αύξηση της παραβατικότητας που προκύπτει από την επαφή των τουριστών με τους κατοίκους. Εν παραδείγματι, την τελευταία δεκαετία, η οποία αποτελεί αντικείμενο μελέτης για την προκείμενη εργασία και πιο συγκεκριμένα από το 2015 και μετά, έχει παρατηρηθεί μία ραγδαία αύξηση του παρεμπορίου, του σωματεμπορίου της διακίνησης και χρήσης ναρκωτικών, καθώς και της μαστροπείας και του τζόγου, λόγω ελλιπούς αστυνόμευσης και της ατέλειας νόμων που συντελούν στην απουσία κυρώσεων για τους παραβάτες.

Εν συνεχεία της ανάλυσης των δυσμενών κοινωνικών επιπτώσεων, παρατηρείται ότι αυτή η τουριστική ανάπτυξη που ευνοεί σημαντικά την οικονομία της χώρας, μεταβάλλει σημαντικά τα ήθη και τα έθιμα αυτής, καθώς η περιοχή που αναπτύσσει τουριστική δραστηριότητα καλείται να προσαρμοστεί στις επιταγές της αστικοποίησης και του εκσυγχρονισμού.⁶⁵ Οι κάτοικοι των τουριστικών περιοχών υιοθετούν μιμητική συμπεριφορά προκειμένου οι τουρίστες να επισκέπτονται τον τόπο τους με μεγαλύτερη συχνότητα, να παρατείνουν τη διαμονή τους και να επαναλάβουν την επίσκεψή τους. Έτσι, η κουλτούρα τους αλλοιώνεται.

Εκτός της νοοτροπίας των ντόπιων κατοίκων, παρατηρείται σημαντική αλλοίωση των πολιτιστικών τους στοιχείων, λόγω της εμπορευματοποίησης των τελευταίων.⁶⁶

Η προσωρινότητα των θέσεων εργασίας, ανάλογα με το εάν πρόκειται για τουριστική περίοδο (high season), επιδρά αρνητικά σε ταξιδιωτικούς προορισμούς που εξαρτώνται αποκλειστικά από τέτοιου είδους απασχόληση. Ανασφάλεια για το εισόδημα και για την ιατρική ασφάλιση καταβάλλει και όσους επιλέγουν αυτήν την απασχόληση. Αυτό οδηγεί στην αναφορά μιας άλλης δυσμενούς κοινωνικής επίπτωσης, της διαρροής του εισοδήματος, καθώς παρά το γεγονός ότι πρόκειται για άμεσο εισόδημα, το ποσό αυτό αποτελεί μία πολύ μικρή αξία του συνολικού ποσού, που απομένει από τους δασμούς, τις δαπάνες για τις εισαγωγές, τα κέρδη και τις αμοιβές που πληρώνονται εκτός της περιοχής. Συγκεκριμένα, τα τουριστικά πακέτα

⁶⁵ Κοκκώσης, Φ. & Τσάρτας, Π., 2001. «Βιώσιμη Σουριστική Ανάπτυξη και Περιβάλλον.»Κρητικός

⁶⁶ Lickorish Leonard J., Jenkins Carson L., Μια Εισαγωγή στον Τουρισμό, Εκδ. Κρητική, Αθήνα 2004

με τις οργανωμένες περιηγήσεις πλήττουν ιδιαίτερα τις τοπικές επιχειρήσεις, λαμβάνοντας υπόψη ότι οι αεροπορικές εταιρίες εισπράττουν το 80% του κέρδους.⁶⁷

Επιπροσθέτως, η τουριστική ανάπτυξη και η μαζική μετακίνηση πληθυσμών προς τους δημοφιλείς προορισμούς έχει προκαλέσει τον μαρασμό των περιοχών που δεν είναι τόσο εξελιγμένες τουριστικά.

Ταξινομώντας τις αρνητικές συνέπειες του τουρισμού, αναμενόμενο είναι ότι θα τοποθετούσε κανείς στην κορυφή αυτών την καταστροφική του συμβολή στο περιβάλλον. Ωστόσο, η προκείμενη εργασία δεν έχει ως περιεχόμενο τη μελέτη του μαζικού τουρισμού, αλλά τις εναλλακτικές μορφές αυτού, όπως είναι ο αγροτουρισμός, ο οινοτουρισμός, ο θαλάσσιος και ο αθλητικός τουρισμός, που αποσκοπούν στην αποτροπή και στην αντιμετώπιση αυτού. Βέβαια, οι εναλλακτικές αυτές μορφές τουρισμού προκαλούν δυσμενείς επιπτώσεις στο τοπίο και στην ιστορική ταυτότητα αυτού. Αυτό συμβαίνει κυρίως με την κατεδάφιση παραδοσιακών στοιχείων και την ανοικοδόμηση στη θέση αυτών, κτιρίων σύγχρονης αρχιτεκτονικής, με σκοπό τη μετατροπή τους σε ξενοδοχειακές μονάδες και σε χώρους εστίασης. Σε συνδυασμό με αυτό, η όψη και η πολιτιστική αξία των ορεινών και των θαλάσσιων περιοχών φθείρεται με την αξιοποίηση του φυσικού χώρου για την εγκατάσταση τεχνητών πλαζ, εξεδρών και προστατευτικών αναχωμάτων.

⁶⁷ Αποστολόπουλος, Κ. & Σδράλη, Δ. (2009). Εναλλακτικός και ήπιος τουρισμός: Θεωρητικές προσεγγίσεις και εφαρμογές στην πράξη. εκδ. Ελληνοεκδοτική Α.Ε

12.ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Από την προκείμενη έρευνα προκύπτουν ορισμένα πορίσματα, τα οποία αφορούν την ιστορική εξέλιξη της Ελλάδας από το 2000 έως το 2017. Προτού επιχειρηθεί η κατάθεση πορισμάτων που είναι απότοκο μιας οικονομικής προσέγγισης, αξίζει να γίνει λόγος για την προσπάθεια και την τάση της Ελλάδας για ανάπτυξη άλλων μορφών τουρισμού. Παρά την οικονομική ύφεση και την απουσία αξιοπιστίας της στους πιστωτές της και στις διεθνείς αγορές, η Ελλάδα δεν στοχεύει στον μαζικό τουρισμό, ανεξάρτητα από το γεγονός ότι ενδέχεται ορισμένες φορές να είναι το αποτέλεσμα της τουριστικής της δραστηριότητας. Μέσα από την πορεία της και το έργο της αποδεικνύεται ότι στοχεύει στην ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού, όπως είναι ο αγροτουρισμός, ο οινοτουρισμός, ο θαλάσσιος και ο αθλητικός τουρισμός. Έτσι, επιχειρείται η αποτροπή των δυσμενών επιπτώσεων στο περιβάλλον. Επιπροσθέτως, μελετώντας την πορεία της Ελλάδας κατά τις περιόδους τουριστικών κρίσεων και εντός του πλαισίου της διεθνούς οικονομικής κρίσης που ξεκίνησε το 2008 και πλήττει ακόμα την Ελλάδα, ο τουρισμός της εάν δεν αποτελεί την κύρια πλουτοπαραγωγική πηγή, τότε σίγουρα συμβάλλει καθοριστικά στην οικονομία και στο Α.Ε.Π. της. Η θέση αυτή ενισχύεται από το γεγονός ότι εξακολουθεί να θεωρείται ως ένας από τους κορυφαίους τουριστικούς προορισμούς.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Ακαδημία Τουριστικών Μελετών και Ερευνών, (Ιανουάριος 2009), «Ελληνικός Τουρισμός: Εξαμηνιαία Έκθεση Ανάλυσης των Τουριστικών Τάσεων», Τεύχος 1.
2. Αποστολόπουλος, Κ. & Σδράλη, Δ. (2009). Εναλλακτικός και ήπιος τουρισμός: Θεωρητικές προσεγγίσεις και εφαρμογές στην πράξη. εκδ. Ελληνοεκδοτική Α.Ε
3. Αυθίνος, Ι. (1998). Άσκηση – Άθληση– Κινητική αναψυχή – Οργανωτική διάσταση. Αθήνα: Πανεπιστήμιο Αθηνών. Τμήμα Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού
4. Βενετσανοπούλου Γ. Μάρω, Η Κρατική Συμβολή στον Τουρισμό, Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού, Ιστορική Εξέλιξη - Θεσμικό Πλαίσιο, Εκδ. Interbooks, Αθήνα 2006
5. Γεώργιος Κουφάρης,(2010) , «Η παγκόσμια οικονομική κρίση και οι χρηματιστηριακές αγορές». Περιοδικό Χρήμα, Ιανουάριος-Φεβρουάριος 2010
6. Διακομιχάλης, Μ. (2006). Ο θαλάσσιος τουρισμός: Η εκτίμηση των επιδράσεων του στην ελληνική οικονομία μέσω του δορυφορικού λογαριασμού τουρισμού και της σύνδεσής του με το εθνικολογιστικό σύστημα (Διδακτορική διατριβή). Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων.
7. ΕΛΣΤΑΤ- Ελληνική Στατιστική Αρχή (2015). «Ελλάδα σε αριθμούς. Στατιστικά στοιχεία και διαίρεση δημοσιεύσεις», σ. 1-87, Πειραιάς
8. Ευθυμιάτου-Πουλάκου Αντωνία, Τουριστικό Δίκαιο, Εκδ. Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2009
9. Ηγουμενάκης Ν. Κραβαρίτης Κ. Λύτρας Π. (1999) Εισαγωγή στον Τουρισμό. Interbooks. Αθήνα
10. Καραγιάννης Σ.- Έξαρχος Γ. (2006), “Τουριστική Οικονομία Ανάπτυξη Πολιτική”, Ηράκλειο: Εκδόσεις Κέντρο Τεχνολογικής Έρευνας Κρήτης.
11. Κοκκώσης, Φ., 2001. «Τουρισμός και Βιώσιμη Ανάπτυξη σε Τοπικό και Περιφερειακό επίπεδο : Η περίπτωση του Οικοτουρισμού»
12. Κοκκώσης, Φ. & Τσάρτας, Π., 2001. «Βιώσιμη Σουριστική Ανάπτυξη και Περιβάλλον.»Κρητικός
13. Κουθούρης, Χ. (2009). Υπαίθριες δραστηριότητες αναψυχής – Ακραία αθλήματα – Μάνατζμεντ υπηρεσιών και εκπαίδευση στελεχών. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Χριστοδουλίδη
14. Λαγός Δ., (2005), «Τουριστική Οικονομική», Αθήνα, Εκδόσεις Κριτική.
15. Λύτρας, Π. (1991). Ο συγκερασμός τουρισμού και αθλητισμού μπροστά στο 2000. Αθήνα: Interbooks
16. Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων (ΣΕΤΕ), Ορισμοί Στατιστικών Τουρισμού, Αθήνα 2008
17. Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων (ΣΕΤΕ), Ορισμοί Στατιστικών Τουρισμού, Αθήνα 2015
18. Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων (ΣΕΤΕ), « Εποχικότητα Διεθνών Τουριστικών Αφίξεων 2000-2012 »

19. Τσάρτας, Π., 1994. Κοινωνικές και Περιβαλλοντικές Επιπτώσεις του Τουρισμού σε Μικρά Αστικά Κέντρα με Τουριστική Ανάπτυξη, Αθήνα: s.n.
20. Υφαντίδου Γ., Κώστα Γ., Μιχαλοπούλου Μ. & Τσίτσαρη Ε. (2010). Τουριστική τυπολογία: εφαρμογή στην Ελλάδα. Άθληση και κοινωνία
21. Χρόνη, Σ. (2001). Δραστηριότητες αθλητισμού αναψυχής στην Ελλάδα: αντιλήψεις φοιτητών φυσικής αγωγής. Φυσική Δραστηριότητα & Ποιότητα
22. Χρόνη, Σ. & Ζουρμπάνος, Ν. (2001). Ψυχολογικά οφέλη από συμμετοχή σε αθλητικές δραστηριότητες αναψυχής. Φυσική Δραστηριότητα & Ποιότητα Ζωής, Ειδικό τεύχος, Διοίκηση Δραστηριοτήτων Αναψυχής,
23. Χυτήρης Λεωνίδας , Τουριστικά Γραφεία (Ίδρυση Οργάνωση Λειτουργία), Εκδ. Interbooks, Αθήνα 1995
24. Υπουργείο Ανάπτυξης, Στρατηγικό Σχέδιο Ανάπτυξης του Ελληνικού Τουρισμού 2004-2010, Υπουργείο Ανάπτυξης, Σεπτέμβριος 2003

2. ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Alebaki, M. (2012). Exploring factors that affect wine tourism development. Phd Thesis. Aristotle University of Thessaloniki, School of Agriculture, Department of Agricultural Economics.
2. Alebaki, M. & Iakovidou, O. (2010). Initiatives towards wine tourism development in Greece. *Enometrika*, 3(2)
3. Alebaki, M. (2017). Wine tourism as an interdisciplinary research field: contemporary theoretical and empirical perspectives
4. Brent W. Ritchie, Humphrey Dorrell, Daniela Miller and Graham A. Miller “Crisis Communication and Recovery for the Tourism Industry: Lessons from the 2001 Foot and Mouth Disease Outbreak in the United Kingdom”
5. Cocossis, H. & Nijkamp, P., 1995. Sustainable Tourism Development. Ashgate: s.n
6. Dritsakis, N. (2004). Tourism as a long-run economic growth factor: An empirical investigation for Greece using a causality analysis. *Tourism Economics*, Department of Applied Informatics, University of Macedonia, Vol. 10, pp. 1-25, Thessaloniki
7. European Commission (2009). Economic and Financial Affairs: Economic crisis in Europe: Causes, consequences and responses. *European Economy*, Pp.1- 108, Brussels
8. European Commission (2010). Tackling the financial crisis: Europe’s response to the credit crunch. *Internal Market and Services*, p. 1-2, Brussels,
9. Eurostat (2010). European Commission, Tourism Satellite Accounts (TSA) in Europe, p. 1-31
10. Felderer, B., Helmenstein, C., Kleissner, A., Moser, B., Schindel, L. & Tretler, R. (2006). Sport und economie in Europa. Ein tour d’ horizon. Έρευνα για λογαριασμό του Αυστριακού κράτους
11. Gammon, S. & Robinson, T. (1997). Sport and tourism a conceptual framework. *Journal of Sport Tourism*, 4 (3)
12. General Secretariat of National Statistical Service of Greece, (2008). Statistical Data, Tourism Movements [Internet]. Available from: <http://www.statistics.gr/StatMenu_eng.asp>[Accessed 16, April 2008]
13. Grubel, H. (2015). Will Greece Go Bankrupt and Kill the Euro? The Benefits and Cost of Helping Greece. *75th Anniversary Conference of the Hong Kong Polytechnic University*, p. 1-27, Hong Kong
14. Hinch, T.D. & Higman J.E. (2001). Sport tourism framework for research. *International Journal of Tourism Research*, 3, 45-58.
15. Hoy , D. & Belisle, F., 1980. The Perceived Impact of Tourism on Residents: A Case Study in Santa Marta, Colombia.. *Annals of Tourism Research*, Σόμος 7, pp. 83-101.
16. Huescar, A. (2001). Sport and leisure. *Olympic Review*, April-May, Lausanne.
17. IMF (2015). World Economic Outlook Database – WEO Groups and Aggregates Information, *Country Composition of WEO Groups*
18. Ioannides D. & M. Alebaki (2014). Resilience thinking: A Drive for Innovative Approaches in tourism
19. Karafolas, S. (2006). Creating a non-profit network of producers for the development of the local culture and local tourism: the case of wine roads of Northern Greece. *Review of International Cooperation*, 99 (1):

20. Lickorish Leonard J., Jenkins Carson L., Μια Εισαγωγή στον Τουρισμό, Εκδ. Κρητική, Αθήνα 2004
21. Matsas, S.M. (2012). Greece and the World Capitalist Crisis. *Journal of Socialist Theory*, pp. 2-13
22. Marmot, M. & Bell R. (2009). How the financial crisis affect health?, Department of Epidemiology and Public Health, p.1-36, London
23. Middleton Victor, Hawkins Rebecca, Τουριστικό Μάρκετινγκ για Βιώσιμη Ανάπτυξη, Εκδ. Κρητική, Αθήνα 2004
24. Standeven, J. & De Knop, P. (1999). Sport tourism. Champaign, Ill: Human Kinetics
25. Pitoska, E. (2008). Networking of the wine-tourism small and medium sized enterprises and their contribution to the local development: The case of the ‘wine roads’ of Northern Greece. International Conference on Applied Economics – ICOAE 2008. Kastoria-Greece
26. Rothman, R., 1978. Residents and Transients: Community Reaction To Seasonal Visitors.. *Journal of Travel Research*, 3ος Τόμος
27. Thomason, P., Crompton, L. & Dan Kamp, B., 1979. A Study of the Attitudes of Impacted Groups within a Host Community toward Prolonged Stay Tourist Visitors.. *Journal of Travel Research*, 17(3).
28. Towner John, The Grant Tour: A Key Phase in the History of Tourism, *Annals of Tourism Research*, Vol. 12 (3)
29. Vellas, F. (2011). The indirect impact of tourism: an economic analysis. *Third Meeting of T20 Tourism Ministers*, Toulouse University
30. Velissariou, E., Galagala, A. & Karathanos A. (2009). Wine tourism. Planning and development of a wine route in the region of Thessaly in Greece. *TOURISMOS*
31. WEF (2013). The Travel & Tourism Competitiveness Report 2013. World Economic Forum, p. 1-517, Geneva

3. ΠΗΓΕΣ ΑΠΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

1. Ίδρυμα Λαμπράκη, https://www.lrf.gr/programmmedia/1402657613_2.pdf,

2. <http://altertourism.gr/morfes-tourismou/thalassios-tourismos>
3. Dubai Promotes Medical Tourism, <http://www.prlog.org/10379164-dubai-promotes-medicaltourism.html> & <http://www.doctor-dubai.com>,
4. <http://www.enikonomia.gr/rural/7563,E8niko-8esmiko-plaisio-gia-agrotyrismo-kai-oinotyrisimo.html>
5. http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/pages/publication15887_en.pdf
6. pdf
7. https://ec.europa.eu/maritimeaffairs/policy/coastal_tourism_el
8. <http://www.gnto.gov.gr/el/>
9. http://www.gnto.gov.gr/sites/default/files/files_basic_pages/Xatzidakis_2015.pdf
10. http://www.insete.gr/Portals/0/meletes-INSETE/01/2018_Balance_Of_Travel_Services_2017.pdf
11. <http://www.minagric.gr/index.php/el/for-farmer-2/agrotourism>
12. Pitoska, E. (2008). Networking of the wine-tourism small and medium sized enterprises and their contribution to the local development: The case of the ‘wine roads’ of Northern Greece. International Conference on Applied Economics – ICOAE 2008. Kastoria-Greece
13. https://repository.kallipos.gr/bitstream/11419/4258/2/02_chapter_2.pdf

